

REFLEKSI STARODALMATOROMANSKOG PRIDJEVA *SANCTUS* U ONOMASTICI OBALNE HRVATSKE

Valentin PUTANEC, Zagreb

Uvod

Premda je već pred 60 godina Konstantin Jireček dao prvu sintetsku sliku toponima, u kojima se starodalmatoromanski pridjev *sanctus* veže sa pojedinim sanktoremima¹ (ovi su toponimi uglavnom sa terena obalne crte SR Hrvatske, ali ulaze i na teren SR Crne Gore^{1a} i SR Slovenije, rijetko SR Bosne i Hercegovine), mnoga pitanja u vezi s ovim toponimima nisu ni do danas osvijetljena.

Jireček je tumačio, da *sut-* u njima dolazi od tal. *santo*, a *su-* od tal. *san*. Ovu je misao prenio i Leskien, iako malo promijenjenu.² Nije protumačeno, što znači u ovim toponimima prva komponenta *suto-*. Nisu dani ni svi refleksi, koje pridjev *sanctus* poprima u takvim toponimima, a ima ih prema mom prikazu oko 23 u svemu.³ Poznavanje svih ovih varijanata, koje su ostvarene na našem terenu, može poslužiti kod eventualnog identificiranja novih, još neidentificiranih sličnih toponima. Ostao je nejasan i *sat-* u *Satlovreč*.⁴ Nije provedeno ni definitivnije lingvističko vrednovanje fonetskih pojava u svim refleksima ovoga pridjeva u toponimima i antroponimima, sa slavističke i romanističke strane.

Nije jasan ni postanak ovih onomastika u vezi s pitanjem simbioze Slavena i Romana na našoj obali. Jireček se o ovom pitanju izrazio ovako: »Diese Formen konnten entstehen, solange die Slaven das unverständene Adjectiv als untrennbaren Theil des Namen betrachteten.«⁵ Iz toga izlazi, da su Romani toponime tipa *Supetar* predavali kao neke okamine Slavenima, kod kojih su ovakvi toponimi i dalje živjeli baš zbog toga, što je Slavenu bio nejasan smisao takva toponima. Petar Skok veli: »Interesantno je opaziti, da dalmatinski Hrvati ne prevode pridjev *sanctus* u takvim imenima mjesta, a prevode gore spomenute toponime (sc. na pr. *ad Petram* = *Stinice*). Ta pojava stoji zacijelo u vezi ili sa velikim prestižem latinskog svećenstva ili s time, što su Hrvati u vrijeme, kad uđoše ti toponimi u njihov jezik, još pogani, pa zadržavaju u cijelosti romanski toponim.«⁶ Zatim: »I ova dva (sc. toponima: *Sutulija* i

¹ Iz tehničkih razloga bilješke su štampane na kraju ove rasprave.

Suđurađ)... govore u prilog tvrdnji, da su zahumski Slaveni na ovom otoku (sc. Šipanu) zatekli još Romana, od kojih su saznali i ime otoka...⁷ Odatle se vidi, da P. Skok poprima misao Jirečekovu, ali postavlja i tezu o prestižu latinskog svećenstva. Skok donosi i još jednu vrlo konkretnu misao, koju bi valjalo osvijetliti: »Zabilježiti treba, da veoma brojna dalmatinska imena, koja počinju sa *Sut-* i sadržavaju svetačko ime, dolaze isključivo uz morske obale, nikada na kopnu (terra ferma, Hinterland).«⁸

Zadaća je ovog članka, da se pokušaju riješiti problemi, koje smo naveli. Ovdje će se stoga dati ponajprije popis svih toponima s elementom *sut-*, koji su zabilježeni, i to redom prema obliku (često i formalnom), koji u njima poprima pridjev *sanctus*. Već je skoro potpunu sliku njihova broja dao Jireček. Nešto će se upotpuniti ova slika na temelju *Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, koji je upravo izašao sa sveskom, koji obrađuje ove toponime. Jedan malen broj ovakvih toponima i antroponima pokušao sam otkriti u dosada neidentificiranim onomasticima.

U ovaj popis unio sam i sanktoreme, koji nisu ostvareni kao toponimi, kao i antroponime, kojih je uostalom malen broj.

Akcenti su stavljeni tamo gdje se navode u literaturi. U notama uz popis daje se tumačenje pojedinog onomastika, s potrebnom literaturom.

U drugom poglavlju ovog članka dat će se sintetski prikaz svih refleksa pridjeva *sanctus* u onomastici, koji su zabilježeni, s tumačenjem njihova postanja i s njihovim vrednovanjem za historijsku fonetiku, slavensku i romansku. Dat će se i odgovor na pitanje, kojim su putem ovi toponimi dolazili do Slavena i zašto su se sačuvali u ovom obliku, premda na čitavom ostalom području Hrvata, Srba, Crnogoraca, Slovenaca, pa i Makedonaca, dolazi kod ovakvih toponima domaći pridjev *sveti*. Obradit će se i pitanje kronologije, donje i gornje vremenske granice, kada su ovakvi toponimi mogli nastajati, odnosno kada su postali stvarni lingvistički petrefakti. Obradit će se i značenje ovih onomastika za kulturnu historiju: pitanje sačuvanih sanktorema u njima i pitanje simbioze Slavena i Romana, koliko se odnosi na ovaj problem.

Ovdje neće biti govora o drugim refleksima pridjeva *sanctus* u našem jeziku. Tako se na pr. ne će govoriti o *sutal m.* / *sutla f.* »kum / kuma«, jer se tu radi o apelativnoj izvedenici od *sanctus*

(> sanctulus), iako ovaj apelativ ulazi i u našu onomastiku (prezime *Sutlić* i *Sutlović*). Neće se tu govoriti ni o novoromanskom refleksu od *sanctus* > *san*, koji npr. susrećemo u *Sanbas* < *San Basso* »sanctus Bassus«. *San* su u ovom slučaju unijeli Romani u novije doba (iza 14. st.), a naši ga ljudi zadržavaju u originalnom ruhu. Ovdje se ne nalazi starodalmatoromanski refleks od *sanctus*.

I

Popis složenih hagiofornih⁹ toponima i antroponima s refleksom starodalmatoromanskog pridjeva sanctus kao prvim dijelom složenice

SUT-:

Sutandrija (ruševine na Pelješcu¹⁰).

Sutđurađ (»aqua de Sutiuragh«, 1444., Dubrovnik¹¹).

Suterman, v. *Sutorman*.

Sutilija (brdo, selo: Šipan kod Dubrovnika, Mljet¹²).

Sutilja (varijanta šipanskog *Sutilije*¹³).

Sutivan (selo, brdo: Brač, Mljet¹⁴; toponim u Crnoj Gori, v. nota 1a).

Sutivanac (Pazin, v. *Sativanac*¹⁵).

Sutkošan, v. *Sukošan*.

Sutlazar (»suthlaçar«, 1444., Dubrovnik¹⁶).

Sutlovreč (selo: Poreč¹⁷).

Sutmartindol (1324, selo: Zadar¹⁸).

Sutmiho (vrh, polje, predio: Mljet, Lopud; na Mljetu se zove i *Sutmiholj*¹⁹).

Sutmihajska, v. *Sutmiholjska*.

Sutmiholj, v. *Sutmiho*.

Sutmiholjska (uvala: Mljet; zove se i *Sutmihajska*²⁰).

Sutorine, v. *Suto-*

Sutorman (i *Suterman*; potvrda iz 15. st., planina: Crna Gora²¹).

Sutozel (1210., mjesto kod Splita²²).

Sutpavo (16. st., dio mjesta Orašca kod Dubrovnika²³).

Sutpetar (selo: Lika, 1497.²⁴).

Sutpetka (1444. »suthpetcha«, planina: Dubrovnik²⁵).

Sutstipan (grad u župi Dračevici kod Dubrovnika, potvrda ovako 1465.²⁶).

Sutùlija (brdo, mjesto, zemljište: Trogir, Šipan, Srbija; apelativ u Crnoj Gori s akcentom *-lija*²⁷).

Sutulja (i tako se zove šipanski *Sutùlija*²⁸).

Sùtvara (posjed, selo, brdo, otočić: Šipan, Boka, već 1430., Korčula, Lumbarda, Hvar; i jedna voda u Boki zove se *Sutvara*²⁹).

Sùtvid (selo i luka, uzvisina, zaselak, brdo: Pelješac, Tučepi kod Živogošća, Dubrovnik, potvrda »suthuid« 1428., Brač; i jedno brdo u Drazi Bašćanskoj na otoku Krku zove se *Sutvid*³⁰).

Sutžulijan (12. st., u ispravi iz 13. st. pisano i *Sudžulijan*, 1222. potvrda *Sutžulijan*, selo na Stonskom Ratu³¹).

SUD-:

Sudvid (varijanta za pelješački *Sutvid*³²).

Sudžulijan (12. st., v. gore *Sutžulijan*³³).

SUC-:

Sucerab (gen. »Sucerba« 1483. u Prvotisku glagoljskog misala pod 24. V³⁴).

SUC-:

Sùćidar (polje i ruševine kod Solina, Split, čestice se zovu u pl. i *Sućidri*³⁵).

Sućurac (kaštel, selo kod Splita; govori se i *Kaštel Sućurac* te i *Čućurac*; u Imotskome se govori i *Kaštel Šućurac*³⁶).

Sućurje v. *Sućuraj*.

Sùćuraj (selo, uvala: Hvar, Trpanj, Brač; hvarski se zove i *Sujuraj* te *Sućurje*, brački i *Svićuraj*³⁷).

SUK-:

Sukmasin (gorska glavica s kapelom sv. Maksima: Poljica kod Splita³⁸).

CUK-:

v. *Čuk-*.

ČUK-:

Počukmarok (uvala do crkve sv. Marka na Silbi, u dijalektu *Pocuk Marak* i *Vala Pocuk Marak*³⁹).

ČUĆ-:

v. *Sučurac*.

ŠUĆ-:

v. *Sučurac*.

SUN-:

Sunmajš (varijanta poljičkog *Sumaksima*⁴⁰).

SUM-:

Sumpetar, v. niže iza *Sumartin*.

SAT-:

Sativanac (15. st., Pazin, potvrde iz Istarskog razvoda, 4x ovako, danas i *Sutivanac*⁴¹).

Satlovreč (15. st., Pazin, Istarski razvod, mnogo put ovako, sa etnikom *Satlovrečanac*⁴²).

ST-:

Stivan (varijanta za *Sutivan* na Braču, gdje ga zovu brački čakavci i *Štivan*; v. *Stivanj*; selo na Cresu, zvano i *Štivan*; lokva na Olibu; na Olibu i *Brig na Stivanu*; postojao je i na Dugom Otoku, kao što izlazi iz današnjih lokaliteta *Stivânje polje* i *Stivânjaska gorâ*, teren uz nekadanju *cella s. Johannis* iz 1060.⁴³).

Stivančica (luka kod Spiča, u srednjem vijeku samostan sv. Ivana de *Planca*⁴⁴).

Stivanj (varijanta za *Sutivan* na Braču, slično se tamo kaže i *Stivôn*⁴⁵).

Stivanja (blagdan sv. Ivana: Split⁴⁶).

Stivânje polje, v. *Stivânjaska gorâ*.

Stivânjaska gorâ (brdo: Sali, Dugi otok, v. *Stivan*⁴⁷).

Stobreč, v. *Sto-*.

Stolivo, v. *Sto-*.

ŠT-:

Štivan, v. *Stivan*⁴⁸.

C-:

Citôrij (brdo: Sali, Dugi otok⁴⁹).

SU-:

- Subrijana* (ovako se zove zaselak uz Potomje na Pelješcu⁵⁰).
Sučekla (crkva i toponim: Crna Gora⁵¹).
Sudajma (svetkovina sv. Dujma, zvana i *Sudamnja* i *Sudamja*: Split i okolica⁵²).
Sudamja, v. *Sudajma*.
Sudaneja (izvor i ruševine kod Trogira, gdje se crkva sv. Danijela spominje 1264.⁵³).
Sudujam (brdo s crkvom: Vrgada, gdje se govori i *Sudūjan*, gen. *Sudūjma* te *Sudūjmo*⁵⁴).
Suđurac (1397. »sudzuraz«, sada *Sučurac* kod Splita, v. *Suđurađ*⁵⁵).
Suđurađ (selo, toponim: Dubrovnik, Šipan, Lastovo, Mljet; mljetski se zove *Suđurac*, gen. *-urđa*⁵⁶).
Suđuraj (tvrđavica kod Klisa, isto što *Sučurac*⁵⁷).
Sufilip, v. *Supilip*.
Sujuraj, v. *Sučuraj*.
Sukoišān, gen. *-išāna* (dio Splita, danas *Manuš*, crkva sv. Kasijana potvrđena u 13. st.⁵⁸).
Sukojišan (dio Solina, Split⁵⁹).
Sukošan (selo kod Biograda na moru, zove se i *Sutkošan*⁶⁰).
Sukošandraga (draga, danas *Košljun*, tal. *Val-Cassione*: Pag⁶¹).
Sumajs = *Sumaksin*⁶².
Sumajstorčić (prezime: Otočac u Lici⁶³).
Sumaksin (varijanta za poljički *Sukmasin*; tako se zvao i *Majsan* = *Maižan* = *Masan*, otočić kod Korčule, spomenut u 11. st. kao »insula s. Maximi«⁶⁴).
Sumartin (= Vrh Brača, selo na Braču, koje se zove i *Sumratin*; brdo na Braču zove se i *Mratinje brdo*⁶⁵).
Sumpetar (varijanta za jesenički *Supetar*⁶⁶).
Sumratin (zaljev: Lapad, Dubrovnik; zove se i *Sumratinj* i *Sumartin*; v. *Sumartin*⁶⁷).
Supāval (polje, kapelica: Split⁶⁸).
Supavo, gen. *-avla* (brdo i selo kod Stona, Dubrovnik⁶⁹).
Superka (otočić: Cavtat⁷⁰).

- Supetar* (naselja: Rab, Čiovo, Šolta, Brač; otočić: Cavtat; rapski je *Supetar* nastao uz samostan benediktinaca, osnovan 1050.; brdo na Pelješcu; ruševine i potok u Poljicama, tu je osnovan samostan 1080.; v. *Sutpetar*, *Supetarščina*⁷¹).
- Supetarska*, v. *Supetarska draga*.
- Supetarska draga* (selo uz *Supetar* na Rabu; zove se i samo *Supetarska*⁷²).
- Supetarska uvala* (uvala uz *Supetar* na Čiovu⁷³).
- Supetarski rt* (nalazi se na otoku *San Pietro dei Nemi* = *Sveti Petar Ilovik*, na Lošinju⁷⁴).
- Supetarsko polje* (polje na Rabu⁷⁵).
- Supetarščina* (tako se zove *Supetar* = *Sv. Petar u Šumi*, kod Pazina⁷⁶).
- Supetrić* (otok kod Lastova⁷⁷).
- Supilip* (Kavanjin u 18. st. spominje moći *Supilipa bogoslovca*, ali i »Neria su Filipa« = *Sufilipa*, koji je umro 1591.⁷⁸).
- Supisac* (nadimak Krbavca Bartola, pisca glagoljskih liturgijskih knjiga u 1. polovici 15. st., živi u Krbavi i Hrvatskom primorju⁷⁹).
- Supokrač* (zaljev, crkva: Šipan, Dubrovnik⁸⁰).
- Suspas* (toponim: Dubrovnik⁸¹).
- Sustaš* (zaselak: Bar⁸²).
- Sustipan* (toponim, crkvene ruševine kraj *Supetra* u Poljicama; bivši samostan, crkva i groblje u Splitu, akcenat *Sust-*, govori se i *Sustjepan*⁸³).
- Sustipanac* (školj kod Pirovca blizu Šibenika, u latinskom tekstu *Sustipanaz*, samostan trećoredaca 1511.—1789., danas ruševine, školjić se danas zove *Mojster* < *mostir* < lat. *monasterium*, u najnovije vrijeme turistički *Otok ljubavi*^{83a}).
- Sustipanja luka* (na Dugom otoku, ovako zvana 1460.; zove se i samo *Sustipan*⁸⁴).
- Sustjepan* (selo: Rijeka Dubrovačka; v. *Sustipan*⁸⁵).
- Sušćepan* (rt: Cavtat, selo i zemlje kod Boke; tvrđava u Paštrovićima, koja se zove i *Sustjepan*⁸⁶).
- Sutikla* (groblje u Podgori Makarskoj⁸⁷).
- Sutikva* (s. Tecla 1338. danas brdo i polje između Solina i Mravinaca, Split⁸⁸).

Sutrojice (ruševine kapelice: Split⁸⁹).
Suvarevina (brdo, ruševine: Cavtat⁹⁰).
Suvid (brdo: Rab^{90a}).

S-:

Smijovača (polje put Omiša, Split; govori se i *Smiljovača*⁹¹).
Smiljovača (isto što *Smijovača*, v.).

Š-:

Šmogori (naselje u Istri, Kastav⁹²).

SUTO-:

Sutõmišćica (selo na Ugljanu, vis-à-vis Zadra — u Mašeka i *Sumišnica*⁹³).

Sutomore (zaselak, dio općine Spič⁹⁴).

Sutorina (potvrda iz 1397., selo, predio, potok u Boki⁹⁵).

Sutorinjsko polje (kraj u Boki⁹⁶).

Sutorišće (toponim: Silba⁹⁷).

STO-:

Stobreč (selo na poluotočiću, kod Splita; selo kod Klisa⁹⁸).

Stolivo (*Stolivo Gornje* i *Donje* kod Kotora; govori se i samo *Stoliv*⁹⁹).

Stõmbrata, v. *Stomrata*.

Stomora (selo kod Zadra, 1450. »stojeći v Stomori seli«¹⁰⁰).

Stomorica (crkva na Pagu; glavica u Poljicama, Split; pećina u Gornjim Poljicama; v. *Stomorice*¹⁰¹).

Stomorice (toponim na Braču: 1462. »sub Selce in Conoz penes Stomorice«, »positum na Stomoricah«, »incipiendo podam Duboche Stomorice«, »usque Duboka Stomorica«¹⁰²).

Stomoriya (crkva između Trogira i Kaštela, god Velika Gospa, 15. VIII; selo i luka na Šolti, koje se zove i samo *Stomorska*¹⁰³; tako se zove (*Gospa od Stomoriye*) i crkva u Vrpoljcu; v. *Stomorina*).

Stomorin otok (1515. »insula vocata Stomorin otock«, 1354. »insula sanctae Mariae«, današnji Kornat, otok¹⁰⁴).

Stomorina (crkva na Šolti, dokumentirana kao *monasterium s. Mariae* u 13. st., nazvana i *Gospa Stomorina*; selo i uvala uz nju zove se i *Stomorska*, v. *Stomorija*; selo u Sarajevskom kotaru; otočić kod Lastova; tako se zove 1403. i crkva Sv. Marije kod Vrhpoljca, starija od 13. stoljeća, 11 km od Šibenika, zvala se i *bl. Gospa Stomorica na Gorici od Verpolja*, danas *Svetište Velike Gospe kod Vrpolja*, narodski *Gospa od Vrpolja*; blagdan Bogorodice: *Velika* i *Mala Stomorina* te *Velike* i *Male Stomorine*, padaju na 15. VIII i 8. IX, zabilježio Delle Bella i Vitezović; najstarija potvrda iz 1527. »u pondiljak pred veliku stomorinu«; nadimak na Pagu; trodnevna pučka svečanost u gradu Omišlju na otoku Krku s alegorijskim slikama slavljenja jesenskih plodova, grožđa i smokava, koji se s rupcima porazapinju preko trga, s tancem i mladenačkim zabavama, svake godine 15. VIII¹⁰⁵).

Stomorini lazi (toponim uz sv. Mariju: Olib¹⁰⁶).

Stomorino selo (1450, kraj Zadra, isto što *Stomora* u »v Stomori seli«, v. *Stomora*¹⁰⁷).

Stomorinje polje (1323., Novi Vinodol¹⁰⁸).

Stòmōrskā (selo i uvala na Šolti, usp. *in portu Stomorsche de Solta sub Sanctam Mariam*, 1358; zvano i *Stomorija* i sl.; tako se zove i *Stomorija* kod Trogira, kod Kaštel Kambelovca¹⁰⁹).

Stòmbrata (tako 1502., danas i *Stombrata* te *Stombrate* pl., čestice u Bijaćima kod Splita; ova se crkva spominje kao »S. Martha« već 892.¹¹⁰).

STA-:

Stafilić (danas zvan i *Kaštel Stafilić* te *Kaštel Štafilić*, talijanski se zvaao *Castel Stafileo*; crkva danas posvećena Imakulati, sagrađena je 1735., spominje se već 1475.¹¹¹).

ŠTA-:

v. *Stafilić*.

II

Lingvistička i kulturno-historijska analiza složenih onomastika, u kojima se nalazi starodalmatoromanski pridjev sanctus u prvom dijelu složenice

A

U onomastičkom materijalu, koji smo iznijeli u prvoj glavi ovog članka, našli smo 23 refleksa starodalmatoromanskog pridjeva *sanctus*. Ako pribrojimo ovom broju slučaj *Svičuraj*, gdje imamo najvjerovatnije kontaminaciju od *sut-* i *svet*, dobivamo 24 refleksa pridjeva *sanctus* u onomastici. Refleksi su ovo: *sut-*, *sud-*, *suc-*, *soc-*, *suć-*, *suk-*, *cuk-*, *čuk-*, *ćuć-*, *šuć-*, *sun-*, *sum-*, *sat-*, *st-*, *št-*, *c-*, *su-*, *s-*, *š-*, *suto-*, *sto-*, *sta-*, *šta-*. Od ovih refleksa 7 njih su bitniji: *sut-*, *sat-*, *st-*, *su-*, *suto-*, *sto-*, *sta-*. Refleksi *sud-*, *suc-*, *soc-*, *suć-*, *suk-*, *cuk-*, *čuk-*, *ćuć-*, *sun-* samo su varijante od *sut-*, dok su *št-* i *c-* varijante od *st-*, te *s-* i *š-* od *su-*, a *šta-* od *sta-*.

Većina od donesenih potvrda ovih refleksa pripada toponimiji (u svemu smo citirali oko 140 onomastika s elementom *sut-* u prvom dijelu složenice). Nastali su tako, da se ime titulara crkve s epitetom *sut-* »sveti«, t. j. upravo sanktorem (blagdanska jedinica), kome je bila posvećena crkva, prenosilo na dotičnu crkvu i na mjesto, na kome je takva crkva bila sagrađena. Ako je uz takvu građevinu nastajalo i kakvo naselje, i ono je dobivalo ime istoga sanktorema. Ako je pak u međuvremenu nestalo crkve i naselja, ime sanktorema ostaje kraju, gdje se takav sanktorem slavio, odnosno gdje se nalazila takva crkva. Manji broj ovih potvrda ostaje izvan domašaja toponomije. To su sanktorem (neostvaren kao toponim) *Sucerab*, koji ima svoj toponimni korelat u *Socerb* (Kopar, NR Slovenija), *Stomorina* (blagdan, običaj, nadimak), *Stivanja* (blagdan), *Sudajma* (blagdan), *Sufilip* = *Supilip* (ime svecu), vjerojatno *Supisac* (nadimak) i *Sumajstorčić* (prezime u Lici). Od ovih su *Supisac* i *Sumajstorčić* nastali prema mom tumačenju prilikom društvenog zadirkivanja (invektiva). *Sufilip* i *Supilip* su knjiškoga porijekla i vjerojatno načinjeni od pisca, koji je znao dobro pučku terminologiju (Kavanjin). *Sudajma* i *Stivanja* su prvotno pridjevi (kasnije poimeničeni) tvoreni prema nazivima svetaca (*Sudujam* i *Stivan*),¹¹² od kojih, kao što smo kazali, sekundarno nastaju i toponimi proširenjem značenja.

Po geografskoj raširenosti toponomi s elementom *sut-* nalaze se od Boke do Kopra, dakle obuhvaćaju obalnu liniju današnje SR Crne Gore i SR Hrvatske. U unutrašnjosti, ovih toponima ima danas i u SR Bosni i Hercegovini (kod Sarajeva toponim *Stomorina*), a u unutrašnjoj Hrvatskoj bilo ih je u srednjem vijeku i na terenu čisto glagoljaške katoličke liturgije u Lici (radi se o *Sutpetru* u Lici, dobru ninskoga biskupa, v. *Sutpetar* u popisu). Kako je *Sutulija* u Srbiji nejasan slučaj, ne može se reći, da li je u srednjovjekovnoj Srbiji bilo ovakvih toponima. Element *sanctus* u ovim onomasticima pripada kršćansko-romanskom terminološkom materijalu, pa nas ovakav toponim gotovo čudi u ortodoksnoj Srbiji (v. notu 27). Slučaj *Sutulije* u Srbiji treba još proučiti. Što se tiče otoka i obalne crte, treba naglasiti, da ovih toponima ima podjednako uz obalu kao i u unutrašnjosti otoka i u udaljenijoj liniji uz kopneno-obalnu crtu.

Što se tiče pojedinih refleksa, oni se po geografskoj raširenosti prostiru ovako: refleksi *sut-* nalaze se svugdje od Boke do Kopra; refleks *st-* (pred vokalima) nalazi se na terenu od Spiča do Cresa; od Splita prema sjeveru ovaj je refleks rjeđi; refleks *su-* nalazi se, kao i *sut-*, na čitavom terenu od Boke do Kopra; refleks *suto-* nalazi se samo od Boke do Silbe, a *sto-* od Brača do Novog Vinodola. Ove činjenice u vezi s rasprostranjenošću ovih refleksa bit će iskorištene niže, kada budemo govorili o pitanju šarolikosti ovih refleksa.

Sanktoremi, koji su zastupani u ovom onomastičkom materijalu, pripadaju u razne skupine, ali su svi od reda vrlo stari. Većina ih je bila do 15. stoljeća zajednička Istočnoj i Zapadnoj Crkvi.¹¹³ Dijele se na:

a. Sanktoreme prvog kršćanstva: *Trojstvo* (Trojica, s. Trinitas), *Isus* (Spas), *Marija* (Stomorina), zatim apostoli: *Andrija*, *Filip*, *Ivan*, *Marko*, *Pavao*, *Petar*, *Stjepan*, te *Marta* i *Lazar*, koji iako nisu apostoli, pripadaju apostolskom krugu. Ovamo treba ubrojiti i starozavjetne sanktoreme *Danijel* i *Ilija* (o ovom će se govoriti i niže).

b. Veliki broj sanktorema iz vremena prvog kršćanstva, zajedničkih također Istoku i Zapadu, većinom se radi o mučenicima prvih vjekova: *Abercius* (muč., 2. st.), *Eufemijā* (muč.), *Barbara* (muč., 3. st.), *Izidor* (5. st.), *Julijan* (muč.), *Kasijan* (5. st.), *Lovro* (muč.), *Martin* (nije jasno koji), *Pankrac* (muč., 1. ili 4. st.), *Petka* (muč.), *Petronila* (muč., 1. st.), *Roman* (muč., 4. st.), *Tekla* (muč.), *Viktor* (muč.).

c. Slijedeće dvije skupine (ova c i slijedeća d) još su važnije od prethodnih, jer nas vežu s čisto našim, što općebalkanskim, što čisto

hrvatskim kršćanstvom. To su prije svega sanktoremi, koji su nastali na Balkanu u doba prvog kršćanstva. Radi se prvenstveno o mučenicima ili vjerovjesnicima: *Anastazije* (muč.), *Asel* (franački vjerovjesnik »hrvatske« glagoljske crkve, 9. st.), *Dujam* (biskup i mučenik splitski), *Felicije* (mučenik splitski), *Hermagora* (mučenik akvilejski), *Maksim* (mučenik u Iliriku, 2. st.), *Servul* (mučenik tršćanski). Za ove sanktoreme smo sigurni, da su ih Hrvati, Slovenci, pa i Srbi, već našli na Balkanu, i da su ih primali u prvom dodiru s kršćanstvom. Nije stoga čudo, da ih nalazimo među sanktoremima, koji su ušli u onomastički materijal, koji obrađujemo.

d. Sanktoremi, koji su hrvatsko-srpsko-slovensko-makedonsko-crnogorski slavenski nekršćanski olimp zamijenili (supstituirali) kao kršćanski supstitut za nj ili kao borci protiv njih. To su: *Vid* (martyr siculus, 4. st., slavi se 15. VI), koji je zamijenio *Svetovida*, vrhovnog slavenskog boga svijetla; 2. *Ilija* (prorok Starog zavjeta, za koga biblija kaže, da je s kolima otišao na nebo), koji zamjenjuje, zbog svog uzlaza na nebo, slavenskog boga »gromovnika« *Peruna*. Crkve sv. Vida i sv. Ilije nalaze se redovito na brdima, gdje su i Slaveni smještavali svoje hramove posvećene Svetovidu i Perunu. 3. *Juraj* i *Mihajlo* (obojica kršćanski borci protiv sila tame: Juraj je ubio zmaja, a Mihajlo skršio pobunu pakla i Lucifera), supstituiraju, također na brdima, zoroastrovskog Devu, boga tame, koji je ostavio u onomastici i naših južnoslavenskih naroda, kao i kod ostalih Slavena, pa i Nijemaca (na terenu, gdje su Slaveni boravili prije Nijemaca), dosta tragova u toponimima kao *Skočidjevojka*, *Dijevin Skok* i sl.¹¹⁴ Ovamo bih ja ubrojio i sanktorem *Petka*, jer je upravo začudno, koliko se ova svetica slavila u našim krajevima (kod katolika samo do 15. stoljeća). Ona vjerojatno supstituira slavensku nedjelju u slavenskom petodnevnom tjednu (srijeda je sredina između ponedjeljka i petka, kao zadnjeg dana u tom sistemu^{114a}), za što bi govorio i njezin kalk prema grčkom *Paraskeva*. Nije isključeno, da je ovaj sanktorem i inače proizvod kompromisa poganskog tjedna i nedjelje, dana uskrsnuća Gospodnjeg u pobjedonosnom kršćanstvu. Kod Slavena se poslije slavi i sv. Nedjelja. Prema tome bi sanktoremi *Juraj*, *Mihajlo*, a možda i *Petka*, bili najstariji sanktoremi, koje je kršćanstvo namrlo našim djedovima, Hrvatima, Srbima, Slovencima itd.

Iz ovoga možemo zaključiti, da santoremi, koji su se našli u našim hagiofornim onomasticima (većinom toponimima), u kojima dolazi kao prvi složenički dio starodalmatoromanski pridjev *sanctus*, pripadaju najstarijem balkanskom kršćanskom sanktoremskom sloju,

i da ne prelaze 10. stoljeće (9. stoljeću uostalom pripada samo *Asel = Anselmus*, dok gotovo svi ostali pripadaju predslavenskom kršćanstvu). To ipak ne znači, da svi naši toponimi, u kojima dolaze ovi sanktoremi, pripadaju predslavenskom dobu ili dobu, kada su Hrvati, Srbi i Slovenci primali kršćanstvo (7—9. st.). Ti su toponimi mogli nastati i vrlo rano, ali su mogli nastajati i iza 9. stoljeća, kao što će se niže pokazati. Starost ovih sanktorema *sama po sebi* nije dokaz za starost toponima. Za određivanje starosti ovih toponima potrebni su i drugi pokaznici (pokazatelji).

B

Sada ćemo pokušati dati tumačenje fonetskih i semantičkih pitanja, koja stoje u vezi s elementom *sut-* u popisanim onomasticima.

Starodalmatoromanski pridjev *sanctus* glasio je u tom jeziku *santu*, u muškom rodu, a u ženskom *santa*. Na apeninskom poluotoku glasi *santo / santa*, te kraćeno *san / sant*. Završetak *-u* zabilježen je u starodalmatoromanskom od najstarijih vremena pa do 15. stoljeća: *sularu*, *Danielu* (11. st., Split), *infirmu*, *admalatu* (14. st., Dubrovnik), *lu crucifixu grandu* (15. st., Zadar), *Duimu*, *Todoru* (11. st., Split). Iza 15. st. ovaj nastavak nestaje.¹¹⁵ Završetak *-a* za ženski rod sačuvao se u starodalmatoromanskom jeziku netaknut do 19. stoljeća.¹¹⁶ Nemamo dokaza, da je i u starodalmatoromanskom jeziku pridjev *sanctus* bio kraćen u *san*, kao u talijanskom jeziku. To dokazuju upravo i naši onomastici s elementom *sut-*: dok u talijanskom jeziku *sanctus Petrus* glasi *San Piero* ili *San Pietro*, u nas imamo na čitavom području *Sutpetar*, *Sutstipan*, *Sutvid* do kraja 15. stoljeća. Da je postojao kod nas i refleks *san*, refleks kao *Sutpetar* ne bismo mogli dobiti, nego bi uvijek u ovakvim slučajevima bio refleks *su-*. Prema tome se ne može govoriti o refleksu *sanctus* > *san* u starodalmatoromanskom jeziku, pa prema tome ni o prijelazu *san* > *su*.¹¹⁷ Naš refleks *su-* nastao je od najstarijih vremena kod jednih toponima asimilacijom od *sut-* (**sutdujam* > **suddujam* > *Sudujam*, **sutdanijel* > **suddanijel* > *Sudaneja*, **sutđurađ* > **sudđurađ* > *Suđurađ*), a tek od 15. stoljeća, analogijom prema spomenutim slučajevima s asimilacijom, nastaje i izbacivanje konzonanta *t* u *sut-* u primjerima kao *Sustipan* (1460., prema *Sutstipan* još 1465.), *Sumak-sin*, *Sufilip* (18. st.), *Supisac* (15. st.).

Starodalmatoromanski pridjev *sanctu* > *santu* dao je ponajprije *sotb*. Kako je poluglas na kraju riječi otpao već prije 11. stoljeća, dalo je *sotb* vrlo rano *sot*. Kako je nazal u toku 9.—10. stoljeća prelazio u denazaliziran *u*, vjerojatno preko *o*, dobili smo u 10.—11. stoljeću *sut*.¹¹⁸ Jedini slučaj, gdje imamo još refleks starodalmatoromanskog završetka *u-* u *santu*, bio bi slučaj *Stafilić*, gdje se u sintagmi **stufilić*, s romanskom redukcijom *sutu-* > *stu-*, poluglas sačuvao i normalno reflektirao kao *sta-* (poluglas prelazi u *a* u 13. st.). To dokazuje, da je ovaj toponim predan Slavenima u obliku sintagme, i da nije stvoren od Slavena na način, kao što su tvoreni toponimi tipa *Sutpetka*.

Varijante od *sut-*, uz varijante, koje nastaju asimilacijom kao *Sudaneja*, *Sudamja*, kojima treba pribrojiti i asimilaciju tipa *Sudvid*, nastaju ili disimilacijom (*Sutmaksim* > *Sukmasin* > *Sunmaksin*) ili sažimanjem nastale skupine u novi glas (**Sutservul** > *Sucerab*, **Sutjuraj* > *Sučuraj*; — *ć* kao slično sažimanje u *Svećandrij*, *Svićuraj*). Od *Suđurađ* nastaje i normalni refleks s čakavskim prijelazom *đ* u *j*: *Sujuraj*. Varijante *cuk-* i *čuk-* nastaju od sintaktičke dekompozicije i u sandi: **podsutmarak* > **pocutm-* > **pocukm-* > *Pod Cukmarak* i *Pocuk Marak* te *Počukmarok*, s neobičnim prijelazom *c* u *č*, slično kao što **Sucidar* prelazi u *Sučidar*. Za *sut-* nemamo dokaza, da se izgovarao i *šut-*, što bismo morali pretpostaviti, ako bismo htjeli, da izvodimo *Počukm-* od **Podšutm-*. Rijetka varijanta *ćuć-* nastaje daljinskom asimilacijom prema slijedećem *ć*: *Sučurac* > *Ćučurac*.

Varijanta *sat-* < *sot-* (*Sativanac*, *Satlovreč*) nastala je vjerojatno kao posljedica akanja (*o* > *a*). Manje je vjerojatno da se radi o refleksu *o* > *a*. Ako se radi o akanju, bit će najstarija potvrda za akanje u pazinštini (15. st.), ako nije potvrda za akanje pisca ili prepisavača Istarskog razvoda (v. ipak notu 41).

Refleks *st-* nastaje reduciranjem vokala *u* u *sut-*. Javlja se samo kod onih onomastika, koji počinju vokalom u drugom dijelu složenice (kod sanktorema, koji počinju vokalom): *Sutivan* > *Stivan*, *Sutilija* : *Stolivo*. Ova je redukcija postojala već i u starodalmatoromanskom govoru, kao što pokazuju slučajevi *Stafilić* (< **santufeliciu*), *Stobreč* (< **santaberciu?* i *Stolivo* (< **santelia*). Pitanje postanka ove redukcije u slavenskom jeziku obrađuje se niže.

O refleksu *su-* kazali smo gore, da nastaje od najstarijeg doba asimilacijom, i od 15. stoljeća analogijom (v. gore). Varijanta toga refleksa *s-* / *š-* nastaje reduciranjem vokala *u* u *su-* pred konzonan-

tom. Prijelaz *s- > š-* može se tumačiti slično kao u *Stivan = Štivan*.¹¹⁹ Slično bi se dali tumačiti slovenski slučajevi *Sanctus Cantianus = Škocijan*.

Refleks *suto-* nastaje od starodalmatoromanskog *sancta > santa*, što je upravo ženski rod prema pridjevu *sanctus*. Oblik *santa* daje pravilno *suto-* (tako već u 11. stoljeću), s prijelazom nenaglašenog *a > o* kao u najstarijim našim romanizmima: *Parentium > Poreč*, *Catarum > Kotor*, *Apsarum > Osôr*. Prema tome je *Santamaria* dala posve pravilno **Sutomorija* ili *Sutomôra*, s depalatalizacijom kao *caries > cara*.¹²⁰ Za ovaj refleks imamo primjere u *Sutomore*, možda u *Sutomišćica*, te u reduciranoj varijanti ovoga refleksa *sto-*, koja se nalazi u *Stomorina* i *Stomrata*, a nastaje izbacivanjem vokala *u* u *suto-*, jer se grupa *sut-* nalazi pred vokalom *o*, slično kao što *sut-* prelazi u *st-* pred sanktoremima, koji počinju vokalom (*Sutivan > Stivan*).

Kao što smo vidjeli, suglasnički skupovi, koji nastaju u složenici od elementa *sut-*, vladaju se različno. Jedni se asimiliraju kao *Sudujam*, drugi sažimaju kao *Sucerab*, *Sučuraj*, treći ostaju u poluasimiliranoj fazi kao *Sudžulijan* (12. st.), *Sudvid* (rjeđa asimilacija), a ostali ostaju nepromijenjeni: *Sutlazar*, *Sutlovreč*, *Sutžulijan*, *Sutpetka*, *Sutpetar*, *Sutmartindol*, *Sutmiho*, *Sutroman*, *Sutpavo*, *Sutstipan*, *Sutvara*, *Sutvid*. Disimilacija razne vrste opaža se kod *Sutmaksima* (v. gore). Od 15. stoljeća opaža se ispadanje konzonanta *t* u *sut-* i kod ovih toponima: *Sustipanja luka* (1460.), *Supisac* (15. st.), premda još u istom stoljeću nalazimo: *Sutpetka* (1444.), *Sutpetar* (1497.), *Sutstipan* (1465.), *Sutvid* (1428.). Što se tiče skupine *-tv-*, potrebno je reći, da ona ili ostaje ili vrlo rijetko prelazi u *-v-* odnosno u *-dv-* (*Sutvara*, *Sutvid*, *Sudvid*, *Suwarevina*, *Suvid*). Prema tome bismo morali i od *Sanctus Victor* (iz 995.) očekivati, uzevši u obzir kasniji talijanizam *Vittorio* (ova je zamjena u sufiksu mogla nastati za vrijeme, dok je crkva bila još u upotrebi, jer bi inače okamenjeno **sutvitur* ostalo), da će prvenstveno dati refleks **sutvitorij*, a zatim eventualno **sudvitorij* i **suvitorij*, teže **stvitorij*, jer redukcija *st-* dolazi samo pred sanktoremima, koji počinju vokalom (*Stivan*, *Stolivo*). Prema tome morali bismo toponim *Citorij* izvoditi preko **suvitorij > *svitorij > *cvitorij > Citorij*.^{120a} Dakako, ako bi arheologija mogla dokazati, da se na *Citoriju* nekada nalazilo i groblje, moglo bi se misliti, da je ovaj toponim nastao i od *cimatorij* »groblje« (ovaj dijalekatski oblik bilježi dr. Finka za Dugi Otok), s haplologijom sloga *-ma-*, slično kao kod *Sutomišćica*, *gospodâr > gospâr >*

gòspār (Dubrovnik), *Sutorine*, *Sutorišće*, *Schlammersdorf*, *Josipdol*.¹²¹ Znam, npr. da se u gradu Hvaru groblje nalazi nad samim mjestom, na jednom od najviših položaja, uz grobišnu crkvicu. Tako je moglo biti i na *Citoriju*. Dakako, ova analiza toponima *Citorij* ne prejudicira nijednu od dosadašnjih ubikacija lokaliteta *Sanctus Victor*.

C

Promatrajući neobično šarenilo u refleksima starodalmatoromanskog pridjeva *sanctus* u našoj onomastici, nameće se samo sobom pitanje, kada i zbog kojih je razloga došlo do tog šarenila.

Već smo kazali, u vezi s refleksom *st-*, da je refleks *st-* u *Stafilić*, *Stobreč* i *Stolivo* najvjerojatnije romanskog porijekla te da su spomenuti toponimi sintagmatski predavani od Romana Slavenima. Ako s druge strane gledamo na toponime kao *Sutivan*, *Sutilija* = *Sutulija*, *Sutozel*, od kojih su neki još danas živi u tom obliku, moramo zaključiti, da je ova redukcija *sut-* u *st-* u slučajevima kao *Stivan* nastupila mnogo kasnije. Inače ne bismo mogli razumjeti, čemu ta romanska redukcija nije zahvatila sve toponime, koji u svom drugom dijelu imaju sanktorem, koji počinje vokalom.

S obzirom na toponim *Sutomore*, koji se nalazi na terenu novoštokavskog metataktičkog akcenta, moglo bi se reći, da je *st-* nastajao prvenstveno na terenu starijeg mjesta akcenta (*Sutivân* > *Stivân*, dok kasnije *Sutivan* > *Sùtivan*, *Sutivânja gorã* > *Stivânjska gorã*), i da je prijelaz *sut-* > *st-* bio zapriječen upravo uslijed pomaka akcenta: *Sutòmore*, *Sutùlija*. Pomakom akcenta možemo protumačiti i brački *Sutivân* > *Sùtivan*, s paralelom *Stivôn* od *Stivân* < *Sutivân*. Dakle, obje su varijante historijski opravdane. Kako se pomak akcenta vjerojatno dogodio u 14. stoljeću, moramo potvrde kao *Stivan* na liniji pomaka akcenta kronološki smjestiti u 13., odnosno u početak 14. stoljeća¹²². To se reduciranje *sut-* > *st-*, zbog jake etimno-semantičke brane (veza s osnovnim *sut*), vršilo vrlo sporadično: u Istri imamo u 15. stoljeću *Sativanac*, koji se i danas još zove *Sutivanac*. Cres je teren starog akcenta, pa imamo *Stivan* = *Štivan*.

Stoga bismo i za onomastike *Stomorija* = *Stomorina* = *Stomôra* te *Stòmrata* morali postaviti tezu, da su ili već u romanskim ustima bili reducirani u prvom dijelu složenice (oni su zaista iz vremena 7—10. stoljeća), ili zbog *Sutomore*, da su tek od 15. stoljeća nastali

od starijega *Sutomorija = *Sutomorina = *Sutomora te *Sutomarta. Jedino nam nije jasno, ako je to romanska redukcija, zašto ona nije provedena i u toponimu *Sutòmore* (to govori u prilog slavenske redukcije u tim onomasticima, ako dakako ne postavimo i tezu o nekom početnoslogovnom »ilirskom«, »mediteranskom« akcentu).

U vezi s refleksom *suto-* u *Sutòmore*, *Stòmrata*, *Stomorina* = *Stomora* = *Stomorija*, postavlja se i još jedan problem. Ako je refleks od *santa* > *sqta* > *suto-* jedino lingvistički opravdan uz ženske sanktoreme, zašto u slučaju *Sutvara*, *Sutpetka*, *Sutekla* i *Sutrojica* (u slučaju posljednjih dvaju toponima mogli bismo misliti na haplologiju sloga *-tot-*) imamo *sut-* umjesto *suto-*, kada je iz gornjega prikaza jasno, da bismo zbog akcenta od ovih onomastika trebali dobiti na jednom terenu *Sutovara, *Sutopetka, *Sutotekla, *Sutotrojica, a na drugom *Stovara, *Stopetka, *Stotekla, *Stotrojica, a nisu se ostvarile ni jedne ni druge varijante. To znači, da su spomenute onomastike (*Sutvara* i ostale) stvorili sami Slaveni, i to tako što su, potpuno zaboravivši petrificirani *sto-* u *Stomrata* i *Stomorina*, koji je uostalom izgubio oznaku pridjevske mocije, izdvojili za označivanje hagiofornih onomastika posebni indeklinabilni pridjev *sut*. Dokaz, da su oni sami stvarali takve onomastike, nalazim u tome, što se u njima nalaze čisto narodni nazivi za dotične sanktorema (*Petka* za *Paraskeva*, *Vara* za *Barbara* = *Varvara*, *Stoš* = *Anastazije*, *Spās* = *Spasitelj* = *Salvator*, *Ivan* = *Johannes*). Za to govori i slučaj *Svetog Stefana* (koji je građen pod tim nazivom 1382), koji je naknadno nazvan *Sutstipan* (1465). Godine 1465. ne bi bilo potrebno izmjenjivati *Svetoga Stipana* u *Sutstipana*, da to nije bio davno uvriježeni običaj. Takav je neobičan slučaj i lički *Sutpetar*, koji nije opravdan na terenu davnašnje slavenske liturgije, pa i bio dobro ninskog biskupa.

Odgovor na pitanje, kada je *sut-* bio izdvojen u jeziku i za epitet ženskih sanktorema, daje upravo onomastik *Stomorina* i *Stomrata*, koji su iz 7—9. stoljeća. Prema tome je *sut-* na onomastike tipa *Sutpetka* mogao biti dodavan iza 10. stoljeća.

Posebno je pitanje, zašto je u narodnom govoru, odnosno najprije u govoru svećenika, koji su propovijedali narodu, a potom i u narodnom govoru, uzeta tuđica *sut*, kada je postojao vrlo dobar, ničim neugroženi i još danas živi pridjev *sveti*.

Nije isključeno, da je čvršći prodor elementa *sut-* u ovu onomastiku u prvo doba bio rezultat neke diferencijacije u značenju obaju pridjeva *sut* i *sveti* na obalnom području, o kojem govorimo. Ako se

termin *sveti* u to rano doba naše historije davao i poganskim božanstvima, kao što je siguran slučaj sa *Svetovidom*, onda je sigurno pridjev *sveti*¹²³ mogao biti tabuiran u kršćanskom društvu, pa se epitet za kršćanske sanktoreme u obliku *sut* vrlo lako uvriježio, barem za doba, dok su naši pradjedovi bilo još na granici poganstva i kršćanstva. Stoga se može misliti da je tek onda bilo jasno, o kojem se *Vidu* radi, ako se kazalo *Sutvid* ili *Svetovid*. Ovako bismo mogli protumačiti i činjenicu, zašto se u mnogim našim onomasticima ne prevodi romanski *sut-*. Prevođenje će preoteti maha, tek kada kršćanstvo potpuno pobijedi. Na čisto slavenskom terenu, zbog pastorizacije, prevodi se *sanctus* i *hagios*, i tu nije dolazilo do tabuiranja pridjeva *sveti*. Uostalom tu ga nije imalo što zamijeniti. Na terenu, o kojem govorimo, slavenska liturgija, istočna i zapadna, potpuno rehabilitiraju pridjev *sveti*. Ta rehabilitacija zahvaća konačno i teren, gdje su se *sveti* i *sut* borili o prevlast. Pobjedu je iznio slavenski šampion, zbog toga što je *sveti* detabuiziran, a i zbog sve slabije borbenosti romanstva na istočnoj obali Jadrana.

Pridjev *sut* je sporadično živio paralelno sa pridjevom *sveti* do 15. stoljeća. U Lici još u 16. stoljeću živi na čisto glagoljaškom području *Sutpetar*. U Lici, vjerojatno u društvenom zadirkivanju, nastaju i onomastici *Supisac* i *Sumajstorčić*. Učeni književnik Kavanjin u 18. stoljeću zna za *Supilipa bogoslovca* i za *Nerija Supilipa*, koji je umro 1591. U 15. stoljeću već su toliko petrificirani onomastici s elementom *sut-*, da redaktor Frvotiska glagoljskog misala od 1483., koji većini sanktorema ne daje epiteta *sveti*, bilježi *svetoga Servula* kao *Sucerba*, kao što se u isto vrijeme u Istarskom razvodu govori o »svetomu Sanbasu« = *Sanctus Sanctus Bassus*. Možda baš zbog tako slabog osjećanja značenja epiteta *sut-* u onomastici u 15. stoljeću, zbog slabe etimno-semantičke brane (koja bi inače restituirala u potpunosti *sut-*, i protiv fonetskih zakona) nastaje u 15. stoljeću prijelaz *sut-* u *su-*.

D

Prema onome, što smo kazali u prednjem poglavlju, element *sut-* u onomastici sam po sebi nije dokaz starine onomastika, jer smo pokazali, da se ovakvi toponimi i antroponimi tvore i od samih Slavena sve do 15. stoljeća, isto tako kao što ni starost sanktorema nije sama po sebi dokaz za starost onomastika. Ipak za većinu narodnih onomastika ove vrste možemo tvrditi, da svi potječu iz vremena prije 16. stoljeća. Da se odredi i doljnja granica pojedinog onoma-

stika, potrebni su i drugi pokaznici, koji tek u zajednici sa pokaznikom *sut-* i pokaznikom *starost sanktorema* mogu dati vrijednu kronologiju. Taj treći pokaznik je *starost građevine*, odnosno *starost potvrde* dotične građevine, koja je posvećena dotičnom sanktoremu. Kolika je vrijednost četvrtog pokaznika *historijske fonetike*, o tome je bilo govora u glavi II, B i C.

Uzevši u obzir sva četiri pokaznika, možemo tvrditi:

— da toponim *Stafilić* pripada predslavenskom kršćanstvu okoline Splita.

— istom kršćanstvu pripadao bi i toponim *Stobreč*, ako se uzme da je bolja etimologija *sanctus Abercius*, koja je s lingvističke strane opravdanija. Ovamo bismo mogli staviti i toponim *Stolivo*.

— splitska *Sudamnja* pripada sigurno 7. stoljeću, jer je sv. Dujmo od 7. stoljeća slavljjen u Splitu jednako od Romana i od Slavena.

— devetom stoljeću pripada *Stomrata* (892.)

— desetom i jedanaestom stoljeću pripadaju *Sustipan* (10—11. st.), *Sutivan* (dugootočki), *Supetar* (1080.), *Sukmasin* (crkva čak iz 3—6. st., kao toponim stariji od 1060.).

— u 7. su stoljeću istarski Hrvati i Slovenci upoznali istarskog mučenika *Sucerba*.

— blagdan *Stomorina* je jedan od najstarijih, koje su Hrvati i drugi Slaveni upoznali u prvom dodiru s kršćanstvom. Smatramo ga onomastikom 7—9. stoljeća.

— prije desetoga stoljeća mogao je nastati i jedan dio onomastika *Sutvid*, *Sutulija*, *Sutmiho* i *Sučuraj*, jer predstavljaju kršćanski supstituti za slavensko poganstvo, dakako pod pretpostavkom, da je uz dotični toponim vezan zoroastrovski kulturni scenarij: voda, lijevo brdo — bog svijetla; desno brdo — bog tame.

Za ostale toponime nemamo jasnih dokaza za dob, kada su mogli nastati. Tako za splitsku *Sutikvu* (koja je potvrđena 1338.), jer je stari sanktorom, možemo misliti, da pripada i dobu 7—10. stoljeća. Ženski hagioforni toponimi tipa *Sutpetka* mogli su nastajati iza 10. stoljeća.

III

Zaključak¹²⁴

1. Refleksi starodalmatoromanskog pridjeva *sanctus* u onomastici (većinom toponimiji) kod Južnih Slavena (prvenstveno Hrvata, a zatim i Crnogoraca te Slovenaca) pokazuju neobičnu šarolikost.

Ima ih 24, a od ovih sedam je glavnih: *sut-*, *sat-*, *st-*, *su-*, *suto-*, *-sto-*, *sta-* (za ostale vidi gore glavu II, A početak).

2. Već u predslavensko doba imamo romansku redukciju *santu* > *stu-* te možda i *santa-* > *sta-* > *sto-*.

3. Prvi toponimi s elementom *sut-* pripadaju predslavenskom kršćanstvu. Slaveni ih preuzimaju već od 7. stoljeća (*Stafilić*, *Stobreč*, *Stolivo*). Većina tih toponima pripada vremenu pokrštenja Hrvata i drugih Južnih Slavena, tj. 7—10. stoljeću. Jedan ih manji dio nastaje sve do 15. stoljeća. Poslije 15. stoljeća toponimi s elementom *sut-* više se ne tvore. Tada hrvatski pridjev *sveti* potpuno prevladava romanizam *sut-*, kao uostalom i *san-*, ako gdje postoji. Čitavo vrijeme od 10—15. stoljeća elemenat *sut-* živi na našoj obali u Hrvata i u Crnogoraca kao posuđeni romanizam, koji se dodaje na romanske i slavenske sanktoreme, jednako na muške, kao i na ženske. Do 11. stoljeća mogli su se onomastici s elementom *sut-* primati od Romana u obliku sintagme. Iza 11. stoljeća ovi onomastici mogu biti tvorevina i Slavena, što se dokazuje osamostaljenjem elementa *sut-* i za muške i za ženske sanktoreme, zatim što se taj elemenat dodaje i na slavenske sanktoreme, i time što se i na čisto slavenskom terenu događa, da se tvore ovakvi onomastici.

4. Uz spomenutu romansku redukciju *santu* > *stu-* imamo od 11. stoljeća i slavensku redukciju *sut-* > *st-*, *suto-* > *sto-* kao u *Stivan* i *Stomorina*. Ovo je reduciranje u slavenskim ustima vezano vjerojatno s mjestom akcenta. Što je akcentat bio dalje od početka riječi (to je na terenu nemetataktičkog mješta akcenta), lakše je dolazilo do reduciranja. Obrnuto, ako je došlo do pomaka akcenta, slog *sut-* nije bio reduciran, jer se nije osjećala potreba, da se slog neposredno pred akcentom reducira.

5. Oblik *su-* nastaje u tipu *Supetar* iza 15. stoljeća. Također je zavisian o akcentu.

6. Elemenat *sut-* u ovim onomasticima proizvod je simbioze Romana i Slavena, kao što su proizvod ove simbioze i ostali romanizmi, koje susrećemo u našem jeziku. Za mali broj naših onomastika možemo reći, da su u obliku sintagme prešli u usta Slavena. To su zbog raznih razloga jedino *Stomorina/Sutomore* (i sl.), *Stafilić*, *Stobreč*, *Stolivo*, *Stomrata*, *Sumaksin*, *Sucerab*. Ostali su svi mogli biti samostalne slavenske tvorbe. Mogle su postojati uz njih i paralelne romanske tvorbe, ali nije moguće vidjeti odnos jednih i drugih, jer nam starodalmatoromanske tvorbe u većini slučajeva nisu potvrđene.

7. U ovu je onomastiku elemenat *sut-* mogao prodrijeti u prvo doba djelomično i kao zamjena za tabuirani slavenski pridjev *sveti*, koji je u najstarije doba bio atribut slavenskih božanstava.

8. Likvidacija elementa *sut-* kod Hrvata i Crnogoraca vrši se na terenu zapadne i istočne liturgije, a na području latinskog crkvenog jezika likvidira ga snaga slavenskog življa, koja slavenski pridjev *sveti* rehabilitira na svim područjima, naročito poslije likvidacije pogansko-kršćanskih borbenih odnosa.

9. Naše smo zaključke izveli na temelju dosadašnje literature i na temelju onomastičke građe, koja je djelomično već dosada bila prikupljena. U budućnosti bi trebalo, da se ponajprije izradi cjeloviti popis svih onomastika s elementom *sut-*. Taj će se popis moći izraditi, dakako, tek nakon što se izvrši mikrotoponimijsko istraživanje jednog velikog dijela područja današnje SFRJ (barem cijela SR Hrvatska, obalni i otočki dio, SR Slovenija, SR Crna Gora, naročito obalni dio). Da li će i unutrašnjost tog područja dati kakvih novih podataka, i to bi trebalo ustanoviti mikrotoponimijsko istraživanje. Sve su to zadaci budućnosti, *pium desiderium*, koji bi se mogao i ostvariti, ako bude mogućnosti i dobrih jezičara.

¹ Glavna je literatura o onomasticima s elementom *sut-* slijedeća: C. Jireček, *Das christliche Element in der topographischen Nomenclatur der Balkanländer* = Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der k. Akademie der Wissenschaften, nro 136 (1897), Abh. XI, 1—98. Dopunu svoga rada dao je isti autor u svom djelu *Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters*, I, II, III = Denkschriften der k. Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. Classe, nro 48 (1902), Abh. III, nro 49 (1904), Abh. II i III. Dopunu Jirečekova rada dao je P. Skok u *Prilozi k ispitivanju hrvatskih imena mjesta II* = Nastavni vjesnik 22 (1914), 441—5. Zatim P. Skok, *Postanak Splita* = Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku I (1952), 19—62, P. Skok, *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Zagreb 1950. 2. vol. P. Skok, *Postanak hrvatskog Zadra* = Radovi Instituta JAZU u Zadru I (1954), 37—68. P. Skok (suradnja s V. Novakom), *Supetarski kartular*, Zagreb 1952. A. Šimčik, *Jezične bilješke, nro 87: Stomorina i slično* = Hrvatska straža od 4. IX. 1937., 4—5. B. Finka, *Porijeklo naziva Citorij* = Radovi Instituta JAZU u Zadru II (1956), 402—12. Termin *sanktorem* upotrebljavam u značenju »svetkovinska (blagdanska) jedinica«, v. V. Putanec, *Problem predsjedničkih tiskara u Hrvatskoj* = Jadranski zbornik, IV, 96. Za samo *sut-* usp. sada i Muljačić, *Rad* 327, 312.

Kratice:

AHID = Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku,

AR = Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU, Zagreb,

DAW = Denkschriften..., SAW = Sitzungsberichte..., SEZ = Srpski etnografski zbornik.

^{1a} Naknadno bilježim da je dr. Br. Gušić zabilježio toponim *Sutivan* čak u dolini Lima (desni pritok Drine) u Crnoj Gori, nedaleko Bijelog Polja, usp. Gušić, *Medicinski zapisi VII*, Titograd, 1957, 9 te *Pomorski zbornik* 1962, sv. 1., 42, nota 301.

² A. Leskien *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache*, Heidelberg, 1916, I, 13: »su-, sut- in Ortsnamen aus rom. san-, sant-...«.

³ Najviše ih je dosada sabrao Mažuranić u svojim *Prinosima za hrvatski pravno-povjestni rječnik* II, 145; sut-, st-, su-, sat-, š-, št-, (ova dva zadnja za Sloveniju: Šmartin, Štjajak = sv. Jakov, Štaniel = sv. Danijel, Šenbiška gora = Gora sv. Vida, Šmarje = Sanct Marein).

⁴ v. note 41—2 te glavu II, B ovog članka.

⁵ Jireček, DAW 48, 57.

⁶ Skok, *Supetarski kartular* 258.

⁷ Skok, *Slavenstvo* 236.

⁸ Skok, *Slavenstvo* 179. Ramovš, *Kratka zgodovina slovenskega jezika*, 24 misli, da su potvrde *Sumartin* i *Stomrata* iz 895. (zbog izvršene metateze).

⁹ Prema terminu *teofornih imena* (antroponima) tipa *Deodat*, *Teofil*, *Sençadeo* upotrebljavam termin *hagioforni toponim*. Time mislim reći, da taj toponim sadržava sanktoremski element. Mogli bismo ih zvati i sanktoremskim toponimima. Za teoforne antroponime usp. u mene u *Radu* 315, 287, 294. Redosljed pojednih refleksa je genetski: sut-, su-, suto-, sta-. Uz svaki refleks slijede i varijante koje su nastale od primarnog refleksa. Onomastici uz pojedini refleks nabrajaju se abecednim redom.

¹⁰ = *Sut* + *Andrija*. Postoji i dubrovačka »poslovica« *Sutandrija* na jedro«, koja mi nije jasna (*Andrija* je 30. XI.). Cf. SEZ 23, 234, AR 17, 77. Možda je prijevod u šali od tal. »Sant Andrea de Pellago« (1363, Jireček, DAW, 49, I, 15). Usp. Na Hvaru *Svečandrija*, v. DAW 48, 58. AR 17, 162., gdje je od *Jandrij*.

¹¹ = *Sut* + *Đurađ*. Cf. Jireček, SAW 136, XI, 24.

¹² = *Sut* + *Ilija*. Cf. Jireček, DAW 48, 58, AR 17, 78, Skok, *Slavenstvo* 211, 236, SEZ 38, 25, 182. Šipanski se *Sutilija* zove i *Sutilja*. Važno je istaknuti, da su brda sa crkvama sv. Ilije često u vezi sa supstituiranjem poganskih božanstava, v. note 27, 38 te glavu II, passim.

¹³ v. notu naprijed

¹⁴ = *Sut* + *Ivan*. Cf. AR 17, 77, Skok, *Slavenstvo* 211 te *Gemeindelexikon von Dalmatien* 68 (veli, da se brački *Sutivan* zove i *Stivanj*).

¹⁵ v. notu 41—2.

¹⁶ = *Sut* + *Lazar*. Cf. Jiraček, SAW 136, XI, 24.

¹⁷ = *Sut* + *Lovreč*. Zove se i *Sveti Lovreč Pazenatički*. Cf. Jireček, SAW 136, XI, 27.

¹⁸ = *Sut* + *Martin* + *Dol*. Zbog sintagme moramo zamisliti, da se radi o sažimanju *Martinj-dol*. Cf. Jiriček, DAW 48, II, 58, v. notu 21.

¹⁹ = *Sut* + *Miho*. Cf. AR 17, 80, SEZ 38, 26, Skok, *Slavenstvo* 211, 241, Jireček, SAW 136, XI, 26.

²⁰ Cf. Skok, *Slavenstvo* 214, 216.

²¹ Jireček, SAW 136, XI, 25 tumači od *sutroman* ili *sutgerman*. Bit će prije od *Roman*, jer je često ime u našem srednjem vijeku, naročito u pravoslavnoj crkvi, cf. Nilles, *Kalendarium manuale* I, 293—4, Daničić, *Rječnik* III, 55—6, AR 14, 150—1. Komponenta *German* dala bi *sutderman* > *suderman* ili *sutjerman* > *sučerman* ili *sutgerman* > *Sugerman* i sl. Komponenta *Roman* dala je *Sutрман*, *Suterman* i *Sutorman* (vokalna harmonija, ako nije neobična metateza - ro - > - or -). Na otoku Krku u mjestu Puntu (saopćenje M. Bonifačića) na bivšem posjedu benediktinaca (tu je i toponim *Batovo*, koje Bonifačić ispravno izvodi od *Abatovo*) postoji toponim *Mutruzan*, za koji je jedan seljak u pripovijedanju kazao »kod crkvice svetoga *Mutruzana*«. Kako zbog epiteta *svetoga*, tako i zbog toga, što se dotični lokalitet nalazi u ravnici pri moru (nije *mut-* < *monte*), ovaj toponim izvodim ovako: *Mutruzan* < *Mutrusan (novoromanska sonorizacija) < *Sutruman (daljinska metateza). Ovo je dokaz, da su hrvatski benediktinci slavili i sv. Romana (ime *Roman* javlja se u to doba i kod katolika u Gornjoj Hrvatskoj). Uostalom na terenu vrlo blizom ovom *Mutruzanu* nalazimo poznate starohrvatske kapelice sv. Dunata i sv. Dionizija (lokalitet *Poduniž*, koji Bonifačić ispravno izvodi od *Pod Dunižem*, tj. »pod crkvom

sv. Dionizija«. Na današnjem lokalitetu *Pulina* nalazila se i crkva *svetoga Pulinara* (= Apolinara) (također Bonifačićevo obavještenje). Za *Pulinara* usp. u Dubrovniku crkvu *sancti Pulignarii* (15. st.), *sancti Apolinari*, koja se kasnije prozvala *Sveti Ilar, sant' Ilarione*, v. Bartoli, *Rešetarov zbornik* II, 1931, 415—6.

²² Jireček, DAW 48, III, 58 ne tumači ovaj toponim. Tumačim ga kao *Sut + Osel* (< *Sanctus Asellus* (< *sanctus Anselmus* (franački vjerovjesnik u hrvatskim stranama iz 9. stoljeća, posebni zaštitnik ninske glagoljaške biskupije, v. moj članak citiran u noti 1). Premda ime *Asellus* dolazi na Balkanu već u predslavensko doba, sklon sam vjerovati, da je ninski *Asel* (stariji tekstovi ninskog *Asela* pišu *Asellus*, 1365 *ecclesia s. Aselli*, *Starine* 23, 208, u glagoljskim tekstovima (< u Šurminovim *Acta croatica*) *Asel*, u 15. st. i *Asol*, v. notu 99) nastao od *Anselmus*, s ispadanjem *n-*a kao u *Pancratius*) > *Pakrač) > *Pokrač*. Konačno *-m* je zamuklo u vezi sa zamukom sonanata u ovom posebnom položaju: kao u *jesmъ*) > *jes*, v. Putanec, *Francusko-hrvatskosrpski rječnik*, Zagreb, 1957, predgovor, p. VI. Slično praslavensko *bratrъ* prelazi u nas u *brat*, odakle *braća* < *bratja, a današnji galicizam *žandarm* (< *gendarme*) prelazi u *žandar*. Oblik *-oz-* pripisujem novoromanskoj sonorizaciji (pisцу, prepisivaču). Ime *Anselmus* dolazi 1198. na Krku, te 1331. u Kotoru, cf. Jireček, DAW 49, I, 23.

²³ = *Sut + Pavo* < *Pavao* < *Paval*. Cf. SEZ 38, 27, AR 17, 18.

²⁴ = *Sut + Petar*. Cf. AR 17, 81, Jireček, SAW 136, XI, 24. Crkva je vrlo stara, jer se spominje kao dobro ninskoga biskupa 1263., cf. *Codex diplomaticus* V, 246 (na ovo me upozorio prof. Stj. Pavičić).

²⁵ Jasno je, da je brdašce dobilo ime po crkvi sv. Petke, koja se na njem nalazila. Ime dolazi od *sut + Petka*. Cf. Jireček, SAW 136, XI, 24. Dubrovačka poslovice »maha se na Sut-Peci moskarom« protumačena je u AR 17,77, po mom mišljenju krivo: ne radi se o tome, da se dotičnik »maše na dan sv. Petke lepezom« (moskara = lepeza), nego o tome, da se dotičnik »maše lepezom na brdašcu sv. Petke«, tj. tamo gdje i onako vjetar puše, pa ne bi bilo potrebno da se čovjek na tom mjestu i umjetno rashlađuje. *Paraskeva = Veneranda* (prema *Veneris Dies!*) = *Petka* (prijevod od *Paraskeva*, jer se rodila u *petak*, cf. Jireček, DAW 48, III, 56-7) slavi se 26. VII, cf. Nilles, *Kalendarium manuale* I, 223-4. Vidi, što se o toj svetici veli u glavi II, A i passim.

²⁶ = *Sut + Stipan*. Cf. Jireček, SAW 136, XI, 24, Daničić, *Rječnik* III, 174 upozorava da je taj grad sagradio i dao mu ime *Sveti Stefan* bosanski kralj Tvrtko (tekst u originalu glasi: »... i togda prizvah na pomoć gospoda Boga i svetago i velikoga mučenika i arhidijakona Stefana... i v ime jeho sздаh grad na rečenom meste i narekoh ime jemu Sveti Stefan«, cf. Miklošič, *Documenta serbica* 201). Odmah je imenovan (ili tokom 14. stoljeća?) i *Sut-Stipan*, te ga je s tim nazivom 1465. kralj Matija Korvin podijelio svom službeniku. Vidi i AR 17, 81.

²⁷ = *Sut + Ilija*. Cf. Jireček, DAW 48, III, 58, AR 17, 82. Apelativ *sutulija* u Crnoj Gori znači »velika uzvisina brda, koja gotovo uspravno stoji«. Ovo se značenje moglo razviti od običaja, da se velika brda posvećuju sv. Iliji (zamjeniku Peruna). Naknadno je moglo svako strmenito brdo biti prozvano *sutulijom*. Za Srbiju je neki prinosnik Akademijina rječnika zabilježio, da se *Sutulija* zove neko zemljište u Srbiji kod Stubice, gdje izvire potok Vrbanica. Ovo bi bio jedini i dosada prvi zabilježeni toponim s elementom *sut* — sa terena Srbije. Postoji mogućnost, da su i srpski *Sutulija* i crnogorski apelativ drugog porijekla. Možda isto što *suntulija* f. »provalija, ambis« (Morača, Crna Gora) = (u Makedoniji) *sindilija* f. »id«. < gr. *συντελεια*, usp. Popović, *Zbornik radova SAN* 44, 114. Šipanski *Sutulija* zove se i *Sutulja* (o njem i Pilar, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* 28, 61). Labijalizacija *-ul-* < *-il-* obična je uz labijale: *Platimissa = Platumissa* (11. st.), *Subenico* < *Šibenik*, *vicariatus* < *buccaratu*, cf. Skok, *Supetarski kartular* 241; ovamo ide i slučaj *Eufemija* > *Fumija* > *Fume*, v. i note 12, 38, 99, 93.

²⁸ v. notu naprijad.

²⁹ = *sut + Vara* (hipokoristik) < *Varvara* < *Barbara* (»bizantski« izgovor labijala b). Cf. Jireček, SAW 136, XI, 24—5, DAW 48, III, 58, AR 17, 82, SEZ

20, 578, 236—293, SEZ 38, 26, Skok, *Slavenstvo* 206, 208. Važno je istaknuti, da je bizantski izgovor *Barbara* > *Varvara* zabilježen na terenu Kotor—Hvar.

³⁰ = *Sut* + *Vid*. Cf. Jireček, *SAW* 136, XI, 24, 26-7, *DAW* 48, III, 58, *Skok, Slavenstvo* 178, *SEZ* 38, 28, *SEZ* 23, 182, *AR* 17, 82, 77, *Pilar, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* 28, 40-1. Važno je zabilježiti, da se i crkva sv. Vida, kao i crkva sv. Ilije, sv. Jurja i sv. Mihajla, često smješta na vrhunce brda i gorskih kosa i da prema tome treba misliti, da zamjenjuje poganskog *Svetoviđa* = *Svetovidъ*, cf. *Pilar, ib.*, 38, *passim*, *Nahtigal, Slavistična revija IX* (1956), 1—9, v. notu 38, 60 te glavu II, A i *passim*. Na Hvaru na to poganstvo upućuje toponima *Vidovica* (brdo) i *Vidova gora*, cf. *Skok, Slavenstvo* 175.

³¹ = *Sut* + *Žulijan* < *Julianus*. Ovaj se toponim danas zove *Sveti Žulijan*, u talijanskim se dokumentima zvao *Čuliana, Giuliana*, cf. Jireček, *SAW* 136, XI, 23. Ispravu donosi i *Codex diplomaticus*, III, 224, koji je datira sa 1222.—1228.

³² Cf. Jireček, *SAW* 136, XI, 27 i notu 30 (gore).

³³ v. notu 31. Asimilacija -dž- dokazuje, da se ne radi o romanskoj složenici, jer je -u u pridjeva živjelo u starodalmatoromanskom do 16. stoljeća. Da je stara romanska složenica, imali bismo možda i *s(u)tažulijan, v. notu 111.

³⁴ = *Sut* + *Serb* < *Servulus*. Završetak -ul u *Servul* odbačen je, jer se smatrao deminucijom (usp. u noti 3 *Štijek* < *štijakov, gdje je odbačen -ov kao adjektivni nastavak). Od istoga sanktorema dolazi slovensko mjesto *Socerb* < *Sot* + *Serb(ul)*. Talijanski se mjesto zvalo *San Servolo*. Nalazi se kod Kopra, v. *Cadastre national de l'Istrie* 422. *Kozičičev Oficij* (1530.) i *Misal* (1531.) bilježe ovog sveca kao »*Servula* mč. »(također 23. V). Sv. *Servul* je bio mučen u Trstu i zaštitnik je tršćanske biskupije, v. *Gregov, Kalendar prvog tiskanog glagoljskog misala* 48. Vidi glavu II, C.

³⁵ = *Sut* + *Sidar*. Cf. Jireček, *DAW* 48, III, 57, *AR* 16, 878. Crkva je sv. *Izidora* iz 11. st. *Skok, AHID* I, 36 tumači postanak ovog toponima kao disimilaciju s—s > s—ø, s ispadanjem drugog s te *sut* + *jidar mjesto *jidar. Može se i drugačije tumačiti. *Izidor* je kraćen kod nas sa *Sidar*: *Sidar* se zove sudac u *Labinu* u 15. stoljeću, v. *Kos, Rad* 240, 190, a krati se i u »*Sidra* bs. i *prč. mč.*« u glagoljskom misalu iz 1396. (*Istra*), koji se danas nalazi u *Univerzitetnoj biblioteci* u *Ljubljani*, nro 161 a/2. Dočetno -*dorus* je prešlo u -*drrb* (možda preko -*der*, usp. *Sideri* u 11. st. v. Jireček, *DAW* 48, III, 53) > -*dar*, s gen. -*dra* kao *Nicephorus* > *Nečipar* (v. *Prvotisak glagoljskog misala* od 1483.: 30. XII. »*Nečipra* mč.«). *Aknenat* je, dakle, bio na *Isidor*, kao i na *Nikéfor*. Dakle, imamo: *sut + *Sidar* > *Sucidar s prijelazom c > ć, slično kao što *Pocuk Marak* daje i *Počukmarok*, v. notu 39. *Skokovo* tumačenje *sutisidor > *sutjisdor > *sutjizdar, s disimilacijom s—s > s—ø, tj. *sutjidar, ne vodi računa o akcentu na -*síd-*, koji je zajamčen imenom *Sidar*.

³⁶ Etimološki kao *Sučuraj*, v. notu naprijed. Dočetak -*ac* je običan u našoj toponomastici, v. *Skok, AHID* I, 38. Cf. i Jireček, *SAW* 136, XI, 25, *Skok, Slavenstvo* 175, 178, *AHID* I, 38, 47, *AR* 16, 878—9.

³⁷ = *Sut* + *Juraj*. Cf. Jireček, *SAW* 136, XI, 25, *AR* 16, 879, *Skok, Slavenstvo* 175, 178, *Skok, AHID* I, 38, 47. *Svičuraj* je nastalo kontaminacijom od *Sučuraj* i *Svetjuraj, sa pseudoikavizmom *svi-*.

³⁸ = *Sut* + *Maksim* < *Maximus*. Cf. Jireček, *DAW* 48, III, 102, navodi oblike *Sukmasin* i *Sukmas*. Cf. i *AR* 16, 921, *Skok, AHID* I, 38 te *Novak-Skok, Supetarski kartular*, 71, 285—6. *Novakovi* su primjeri, što ih je čuo na terenu: *Sumaksim, Sukmas, Sukmasin, Sunmajš, Sumajš, Sukmajšin, Sveti Majšin, Majšan*. Ova je crkva sagrađena na sljemenu brda *Perun*. *Novak* tvrdi, da je građena na temeljima neke rimske građevine, poganske. Možda je ta crkva bila posvećena nekom bogu s epitetom *Maximus* (možda *Jupitru*) i može biti da su je kršćani u 4.—6. stoljeću posvetili ilirskom mučeniku *Maksimu* »*lapicidi*« iz 2. st. (cf. *Nilles, Kalendarium manuale* I, 251—2). Da tu nije bilo kršćanske crkve, ovaj bi se položaj, budući da je bio posvećen poganskom slavenskom *Perunu* (početak te gorske kose još i danas nosi ime *Perun*), vjerojatno posvetio ili sv. *Vidu* ili sv. *Iliji*, koji zamjenjuju »*gromovnika*« *Peruna*, v. note 13, 27, 30.

Kapelica na vrhu samog Peruna posvećena je sv. Jurju, v. Pilar, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena 28, 21, 71, usp. i Skok, AHID I, 53 i Slovo 3, 61.

³⁹ Etimološki ispravnije oblike donosi Skok, Slavenstvo 88, cf. i Jireček, DAW 48, III, 58. Tumačenje oblika v. u glavi II, B.

⁴⁰ v. notu 38.

⁴¹ = *Sat* + *Ivanac* < *Ivan* + -ac. Cf. i Kos, Rad 240, 195, AR 14, 697. Jireček, SAW 136, XI, 27 sumnja u postojanje refleksa *sat-*, zbog toga što je danas inače u Istri svugdje refleks *sut-*: *Supetarščina* = *Supetar* (= *Sv. Petar u Šumi*), *Sutlovreč* = *Sveti Lovreč Pazenatički* te *Stivan* = *Štivan*. Zbog velikog broja dokumentiranih primjera ovoga refleksa (doduše svi su iz *Istarskog razvoda*) moramo uzeti, da se na terenu Pazina ili u jeziku prepisivača Istarskog razvoda u 15. stoljeću pojavljuje akanje *o* > *a*, koje zahvaća i *q* > *o* > *a*. U *Istarskom razvodu*, koji inače reflektira *o* > *u*, imamo i refleks *q* > *o* (*Motmoran*, *log*, *sobota*, *Motovun*). To je sigurno u vezi s historijskim razmješanjem hrvatskih kajkavskih dijalekata. Sličan refleks *a* imamo u *Matavun* za drugi istarski *Motovun*, v. Skok, Istoriski časopis VII (1957), 288. Što I. Popović, *Geschichte der serbokroatischen Sprache* 319 kaže, da se u istarskim dijalektima javlja i *q* > *a*, navodeći primjere (prema vlastitom istraživanju) *skinat*, *dvignat*, *pljuknat* (sve od -*ngiti*), treba dodati, da spomenuti primjeri nisu dokaz za prijelaz *q* > *a*. To je u dijalektima izolirana pojava, koju treba tumačiti analogijom prema glagolima -*ati*, kao što se slična pojava javlja u slovenskom, samo u ovom slučaju se analogija usmjerila na glagole na -*iti*, cf. Ramovš, *Kratka zgodovina slovenskega jezika* I, 179 ss. Istarski primjeri mogu poslužiti za prigorsko-istarsku izomorfiju, jer se isti takav razvoj -*ngiti* > -*nati* javlja baš u prigorskom dijalektu, v. Rožić, Rad 115, 73, 83. Tako i u krašičkom dijalektu. Ako u istarskom dijalektu postoji ovakva pojava (*q* > *a*), trebalo je navesti druge primjere. [Naknadno sam saznao od dra M. Hrasta da u Istri stvarno postoje dijalekti sa refleksom *q* > *a*. Usp. sada Hraste, *Ivšičev zbornik*, 1963. Problem tumačenja *sat-* < *sanct-* time se završuje: 1. u *Istarskom razvodu* nema ovog refleksa u drugim riječima, 2. radi li se o supstratskom izgovoru ili o izgovoru pisca koji je bio iz kraja gdje je *q* dalo *a*?]. Tumačenju *sat-* od novoromanskog *sant-* protiv se *Satlovreč*, koji bi u tom slučaju glasio *Sanlovreč*.

⁴² = *Sat* + *Lovreč* < *Laurentius*. Cf. Kos, Rad 240, 195, AR 14, 698.

⁴³ = *Sut* + *Ivan* > *Stivan*. Cf. Jireček, SAW 136, XI, 26—7, Skok, Slavenstvo 83, 116, 125, 175, Finka, Radovi Instituta JAZU u Zadru II, 402. *Stivanji* < *Stivan* + -*ji*.

⁴⁴ < *Stivanjščica > *Stivančica*. Cf. Jireček, DAW 48, III, 58.

⁴⁵ Elipsa od *Stivanji* (sc. grad), koji pripadu *Stivanu*.

⁴⁶ Tako zapisao A. Šimčik u članku citiranom u noti 1.

⁴⁷ = *Stivanji* + -*ski*. Cf. Skok, Slavenstvo 116, SEZ 46, 562 te Finka, Radovi Instituta JAZU u Zadru II, 402.

⁴⁸ v. nata 43. Tako zove ovo mjesto i *Cadastre national de l'Istrie* 281—2.

⁴⁹ Zeleći ubicirati toponim iz 995., »in valle maiori sancti Victoris« (cf. Rački, *Documenta* 25), I. Petricioli je, u vezi s time što je u dugotočkom dijalektu, gdje se nalazila crkva sv. Viktora, našao naziv *Svet Vitorij* za sanktorem *Sveti Viktor*, ubicirao ovaj toponim na jedan vrh, koji se danas zove *Citorij* (cf. I. Petricioli, *Starohrvatska prosvjeta*, 3. ser., III, 57—9). B. Finka u *Radovima Instituta JAZU u Zadru* II, 402—12 dao je lingvističku analizu ove pretpostavke (v. glavu II, B, pri kraju). Inače sam i sam našao da se sv. Viktor (tako 14. XII npr. u Prvotisku glagoljskog misala od 1483.) zamjenjuje i u glagoljskim kalendarima sa *Viktorij*, *Vitorij* (tako Novljanski II brevijar, Ljubljanski 161 a/2 te Brozičev misal od 1531). Refleks *c-* od *sut-* mogli smo i ovdje dobiti putem sandi-pojave kao u slučaju *Pouck Marak* (*pod + *sut* + *vitorij*) > *pocutvitorij) > *pocvitorij i, dekompozicija, *Citorij*). Redukcija -*ut-* kao u glavi II, B, pri kraju.

⁵⁰ Ovaj toponim tumačim kao *Subrijana* < *Sutčubrijana (moćija prema nekoj riječi ženskoga roda), s redukcijom sloga -*ču-* kao u sličnim redukcijama (v. glava II, B, pri kraju) i sa zamjenom sufiksa, usp. i *Sutmärtindol*. Lokalitet

bilježi SEZ 23, 234, 235. *Gemeindelexikon von Dalmatien* bilježi krivo *Sutrijana*. Refleksi od *Cyprianus* na našem terenu glase: rom *Cebzus*, *Cibre*, *Cibriulus*, *Cibrole*, slav. *Cubran*, *Čibar*, *Čubar*, cf. Jireček, DAW 49, I, 32. Dakle je refleks -pr- > -br- ne samo slavenski nego i romanski, usp. Muljačić, *Jezik VIII* (1960), 134, 139, isti, Radovi fil. fak. Zadar, razdio 2, 1961/2, 132-3 te sada Rad 327, 280, 319.

⁵¹ *Sut* + *Tekla* > *Čekla* (hiperjekavizam, usp. prezime *Čeklići* u Crnoj Gori). Cf. AR 2, 128, i 16, 878.

⁵² < *Sutdamanji > *sudamnja (sc. festa) > *sudamja* i *sudajma*. Kako nemamo mogućnosti da pridjev tumačimo kao romansku tvorbu, moramo zamisliti, da je ovo slavenska tvorba sa sufixsom -ji, slično kao *Stivanja*, v. nota 112. Cf. Jireček, DAW 48, III, 57, Skok, AHID I, 36, Skok, *Slavenstvo* 141, AR 16, 886.

⁵³ = *Sanctus Daniel* > *sutdaniel > *sudaniel > *sudanielja (sc. crkva) > *sudanelja > *Sudaneja*, s prijelazom lj > j. Neobično je, da u ovakvom toponimu, uslijed izglabljenve veze sa značenjem toponima, nije došlo do prijelaza a > o kao u *Damianus* > *Domjan* > *Domljan* te *Domjanić* (naša zagorska imena i prezimena).

⁵⁴ Cf. SEZ 46, 577, Skok, *Slavenstvo* 141. Vrgadinske potvrde potvrđuje mi dr. Bl. Jurišić i usmeno.

⁵⁵ cf. Jireček, DAW 48, III, 57, v. *Sučurac*.

⁵⁶ < *Sutdurad > *Sudurad*. Cf. Skok, *Slavenstvo* 224, 236, 238, AR 16, 907, SEZ 38, 182. Pilar, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* 28, 61 prema *Suduranski zaljev* veli i *Suduran*. Pridjev je zabilježen 1759, AR 16, 879.

⁵⁷ cf. AR 16, 907.

⁵⁸ = *Sut* + *Kasijan* > *Sukošijan* ili *Sukojišan* (s metatezom -šij- -jiš-). Cf. Jireček, DAW 48, III, 57, Skok, AHID I, 36, AR 16, 925. *Sv. Kasijan* = *Sanctus Cassianus* (5. st.) je »Scytha« po rođenju i slavljjen je jednako od Istoka i od Zapada (Akvileja), pa se ne može reći, kojim je putem došao k nama na Balkan, cf. Nilles, *Kalendarium manuale* I, 114.

⁵⁹ v. nota 58

⁶⁰ v. nota 58

⁶¹ cf. Sabljar, *Miestopisni rječnik*, Zagreb, 1866, 534. Skok, *Slavenstvo* 70, ne znajući za Sabljarov podatak, veli, da je današnja *Vala Kòsin* na Pagu, koju zemljišnik (tavular) piše *Košljun*, došla od *castellione* kao krčki otočić *Košljun*, i to tako što su Talijani krivo razumjeli riječ *Košljun* i preveli je sa *Cassione* (*Val Cassione*). Sabljarov podatak govori, da se radi o *Sukošandragi* < *Sukošanja Draga = *Draga sv. Kasijana* i da su *Vala Kòsin* i *Košljun* i *Val Cassione* sekundarne tvorbe.

⁶² v. nota 38.

⁶³ Cf. Grujić, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* 21 (1917), 332. Etimološki, jer se ne da drugačije tumačiti, izvodim od *sumajstor »sveti majstor«. To je vjerojatno neki nadimak. Slično se dogodilo glagoljskom piscu 15. stoljeća Bartolu iz Krbave (živi u Krbavi, Lici, Novom Vinodolu i Istri, prva polovica 15. stoljeća), koji sam za sebe kaže: »Az mnogo grešni Bartol, ki pretvorenim imenom uzvan esam pisac i pisah sie knigi u moioj polaći darom božim...«, »ja Bartol rečeni pisac plemenščinu Krbavac« (zapis je iz 1414, cf. Šurmin, *Hrvatski spomenici* I, 113—4). Odatle možemo zaključiti, da su Bartola zvali *Piscem*, ali »pretvorenim imenom« i *Supiscem*, t. j. »svetim Piscem«. Nadimak *Sveti Pisac* mogao je Bartol dobiti samo kao pisac liturgijskih, crkvenih knjiga. Za Bartola se danas zna, da je napisao 4 glagoljska liturgijska priručnika, od kojih su 3 misala, cf. M. Pantelić *Slovo* 6—8 (1957) i njena teza *Hrvatski glagoljski kodeksi krbavskog područja u 14. i 15. stoljeću*, Zagreb, 1960. (u rukopisu). M. Pantelić je zabilježila oba antroponima. »Sumajstor« je nadimak dan vjerojatno nekom graditelju crkava ili crkvenom kiparu i sl. Oba antroponima nastala su vjerojatno u krugu glagoljaša. — Postoji doduše i mogućnost mišljenja da bi se u slučaju jednog i drugog imena (prezimana) radilo o čisto slavenskim tvorbama tipa *sustanar*, *suradnik*. Prefiks su- u našem jeziku znači 1) kao u *sulud*, *subijel*, *subik*, *sugradica*, *sukrupica*, *sukrvica* nešto što je miješano, tj. nije ono što znači osnova nego manje od toga ili blizu toga, 2)

kao u *subaštinik*, *sučulan*, *sudrug*, *sudionik*, *suradnik*, *sudužnik*, *sukrivac*, *sumajstor* (Šulek!), *supotpisnik* nekoga koji je isto što znači osnovna imenica, ali u društvu nekog drugog, 3) kao u *suprasan*, *sumacan* gdje je značenje kao *s-* u *skotan* i *steon*. Očito je da se u slučaju spomenutih imena ne radi o slučaju 1 i 3. Kako nam a) tvorbe tipa 2 nisu poznate iz starije dobi nego su sve iz 19. st., i to kao kalkovi prema latinskim i njemačkim složenicama s lat. *con-* i njem. *mit-*, i b) kako nam nije poznato da bi »Bartol... rečeni pisac« koji je »pretvorenim imenom uzven... supisac« bio član nekog skriptorija i prema tome *supisac* s nekim drugim *pisacima* i jer sam kaže da se u slučaju njegova nadimka *supisac* radi o *pretvorenom* imenu (dok za ime *pisac* ne kaže da se radi o *pretvorenom* imenu), moramo misliti, da mu je ime *supisac* dano od drugih osoba, i to od šale. Šale nema ako se radi o riječi tipa *sustanar*. Ne mogu misliti ni da se u ovoj invektivi radi o šali koja bi htjela reći da je Bartol *supisac* s apostolima i drugim biblijskim *pisacima*. Ako se htjelo aludirati na ovu vrstu suradnje, moglo se reći *prepisivač*, a ne *supisac*, jer on nije *suautor* spomenutih *autora*. Dakle, mislim da je opravdano u *su-* tražiti vezu sa *sanctus* i tumačiti ovaj nadimak na način kako sam učinio. Slučaj *Sumajstcrčića* zbog razloga navedenog pod a također vežem ovamo. Jer se radi o prezimenu (narodna tvorba), nevjerojatna je tvorba tipa *suradnik* (učena tvorba — mots savants). Za citirane složenice cf. AR s. v. U smislu ovih napomena ima se shvatiti moje izvođenje ovih imena samo djelomično definitivnim.

⁶⁴ cf. Rački, *Documenta* 472—8, v. nota 38.

⁶⁵ = *Sut* + *Martin*. Cf. Skok, *Slovenstvo* 172, 175, v. notu 67.

⁶⁶ Cf. *Administrativno-teritorijalna podjela NRH*, Zagreb, 1951, 293. Nastalo ili labijalnom asimilacijom od *sutpetar* ili kao *đumbok* < *dubok*.

⁶⁷ Etimologija kao u noti 65, s metatezom *Mratin*, koja je zabilježena već u 11. stoljeću, a Ramovš je stavlja na granicu 8. i 9. stoljica, v. notu 8. Cf. i Skok, *Supetarski kartular* 265, *Administrativno-teritorijalna podjela NRH*, 1951, 294, Skok, *Slavenstvo* 175 te *SEZ* 38, 25. Gruški *Sumratin* piše *Sumratinj* Jireček, *SAW* 136, XI, 27. On i za *Vrhbrača* ima *Sumratin*. Nastavak *-inj* nastaje iz sintagme *Sumratinji* (sc. grad).

⁶⁸ = *Sut* + *Paval* > *Supaval*, v. notu 23. Cf. Skok, *AHID* I, 37 te *Gemeindelexicon von Dalmatien* 73.

⁶⁹ v. notu 23 i *SEZ* 38, 27 i 23, 217.

⁷⁰ Skok, *Slavenstvo* 248—9 tumači ovaj toponim od **sutperka*, gdje je *Perka* hipokoristik od *Petronila*. *Petronila* kao osobno ime javlja se u čitavoj Dalmaciji tek od 16. stoljeća, cf. Jireček, *DAW* 49, I, 51. *Perka* je hipokoristik od *Petra* = *Petrija*, v. AR s. v. Možda je prije disimilacija od **Sutperka* > **Sutperka* > *Superka*. U historijat ovog toponima nisam detaljno upućen.

⁷¹ = *Sut* + *Petar*. Cf. Jireček, *DAW* 48, III, 57, AR 17, 25, Skok, *Slavenstvo* 56, 164, 171—2, 178, 175, 248, 259.

⁷² cf. Skok, *Slavenstvo* 56—64, AR 17, 25.

⁷³ cf. Skok, *Slavenstvo* 162.

⁷⁴ cf. Jireček, *DAW* 48, III, 57, *Cadastre national de l' Istrie* 289.

⁷⁵ cf. *SEZ* 38, 256.

⁷⁶ = *Supetarski* + *ina*. Cf. AR 17, 25.

⁷⁷ cf. Skok, *Slavenstvo* 227.

⁷⁸ = *Sut* + *Filip*, s vrlo starim i s mlađim prijelazom *f* > *p* kao *fratar* > *pratar*. Cf. AR 17, 25, AR 16, 865, Nilles, *Kalendarium manuale* I, 378.

⁷⁹ v. notu 63.

⁸⁰ = *Sut* + *Pokrač*. Toponime bilježe *SEZ* 38, 25, Skok, *Slavenstvo* 237, 217. U Dubrovniku se štiju moći sv. Pankracija Mučenika (4. st., v. Nilles, *Kalendarium manuale* I, 206, 378), gdje ih spominje već Konstantin Porfirogenet u 10. stoljeću, cf. Moravcsik, o. c. < v. nota 99 >, 134 i Jireček, *DAW* 49, I 50. Slavenske su forme *Pokrat*, *Ponkrat*, *Pokre*, *Pokrica* (u Dubrovniku u 12—13. st.). Oblik sa *Po-* pretpostavlja romansku redukciju *pank-* > *pak-*. Inače bismo u nas imali *puk-*, ne *pok-*, ako bi se radilo o onomastiku iz vremena prije 11. stoljeća. Slično *Asel* > *Osel*, v. nota 22.

⁸¹ = *Sut* + *Spas* »Salvator«, i. e. *Christus*. Cf. SEZ 38, 26, Skok, *Slavenstvo* 238. *Spas* je u Slavena kalk (prema *Dies salutis consummatae*) za *Salus*. Značenje »spasitelj« je sekundarno. Ovaj je kalk zajednički Istoku i Zapadu na slavenskom dijelu Balkana. Rumunji imaju i slavizam *ispas*. Stari romanizam *ascensa* (u 7.—8. st. zabilježen u Splitu, v. Kniewald, *Ephemerides liturgicae* 71, 414) sačuvan je u obliku *sensa* ((tal. *sensa*) u sjevernoj čakavskoj regiji (v. AR 14, 849). Ostalo vidi u Nilles, *Kalendarium manuale* I, 366.

⁸² = *Sut* + *Stoš*, hipokoristik od *Anastasius*. Cf. Jireček, DAW 48, I, 58, AR. 17, 62.

⁸³ = *Sut* + *Stipan*. Cf. AR 17, 66, Skok, AHID I, 36, 59, Novak-Skok, *Supetarski kartular* 33, 70. Ovaj poljički *Sustipan* je stariji od poljičkog *Supetra*, tj. iz 10—11., dok je *Supetar* iz 1080.

^{83a} cf. Stošić, *Sela šibenskog kotara*, Šibenik, 1941., 148—50 i Ivančić, *Povjesne crte*, Zadar, 1910., 243 i prilozi 47.

⁸⁴ cf. AR 17, 66. Skok, *Slavenstvo* 114, 124 ispravlja Marčića, SEZ 46, 560, koji veli *Susistan*, jer se isti 1460. zove *Sustipan u *Sustipanja luka*.

⁸⁵ = *Sut* + *Stjepan*. Cf. Jireček, SAW 136, XI, 26, SEZ 38, 161 te AR 17, 66.

⁸⁶ = *Sut* + *Ščepan*. Cf. SEZ 20, 260, 863, AR 17, 66, *Ščepan* je crnogorizam prema *Stjepan*.

⁸⁷ = *Sut* + *Tekla* > *Tikla* > *Tikva* (u slijedećem toponimu). Cf. Jireček, SAW 136, XI, 26.

⁸⁸ v. notu 87. Cf. Jireček, DAW 48, I, 58, 102, *Codex diplomaticus* X, 394, AR 17, 78, Skok, AHID I, 37, 58.

⁸⁹ *Sut* + *Trojica* »Sancta Trinitas«, Cf. Skok, AHID I, 37

⁹⁰ = *Sutvara* + *-evina*. Cf. Jireček, DAW 48, I, 58, AR 17, 85.

^{90a} v. notu 30. Cf. Skok, *Slavenstvo* 60.

⁹¹ = *Sutmiholj* + *-ovača* (usp. *Miholjščak*, mjesec), s dvostrukom haplogijom sloga *-ut-* i *-ho-* i s prijelazom *-lj-* > *-j-*. Od *Mihael* redovito dolazi do *Miholj* i do progresivne palatalizacije *Miholjski*, *Miholjščak*, usp. i *Miholjevo* »blagdan sv. Mihovila«, tako npr. u kajkavaca.

⁹² = *Sut* + *Mogor* < *Hermagoras* (akvilejski mučenik i zaštitnik) > *Šmogor* kao *Sanctus Cantianus* > *Škocijan*, *Sancta Maria* > *Šmarje* (oba mjesta kod Kopra, v. *Cadastre national de l'Istrie* 396, 450). Refleks *š-* < *sut-* je običniji na slovenskom jezičnom terenu. Ovaj je toponim nastao u obrnutom razmjeru od *Krašići* > *Krašić*, tj. *Šmogor* > *Šmogori*. O sličnom problemu v. *Rad* 315, 296—8.

⁹³ Potvrde su: 1304. »in confinio s. Heufemie«, »in valle s. Heufemie«, 1529. *Suturmišćica*, 1580. *Summifchiza* (prvo krivo za *Suturmišćica*, drugo za *Sumišćica*, odatle vjerojatno disimilacijom *Sumišnica*). Kako je crkva posvećena sv. Eufemiji, koja se u dijalektu zove *Fumija* = *Fume*, u drugom je dijelu sigurno jedan od oblika ovoga svetačkog imena. Skok je prije tumačio: *sutofumišćica > *sutovu > **sutomij-* (oslanjajući se na prijelaz *suhoparan* > *sóparan*), a u novije doba od *sutfumija > *sutumija > *Sutumišćica*. U glagoljskim maticama koje se čuvaju u Zadru (DAZ, br. 1245) potvrđen je samo oblik *Sutumišćica* (potvrđuje mi prof. V. Barac — Kornhauser). *Sutòmišćica* (u dijalektu i *Sutomišćica*) je danas službeni oblik. Osim zbog same varijacije *suto-* i *sutu-* etimologiju nam ovog toponima otežava i činjenica, da se nekada ovo mjesto zvalo i po samostanu sv. Mihovila »habitator in valle sancti Michaelis de Monte«, 1327. Od *Sutmijo* bismo sasvim lako dobili *Sumišćica*, koja je potvrđena 1580, ali je taj oblik mogao nastati i haplogijom od *Sutumišćica* (v. glavu II, B, pri kraju), koji je oblik također potvrđen. Ako je *Sv. Eufemija* stariji lokalitet, onda bismo današnji službeni oblik mogli smatrati pravilnijim (pučkom varijantom *suto-* > *sutu-*): *sutofumišćica > *Sutomišćica* (spomenuta haplogologija sloga *-fu-*), ali nas čudi zašto nije nadošao refleks *sto-*, kada je to teren s neprebačenim akcentom (v. glavu II, C), nego u dijalektu imamo samo *Sutumišćica*. Moramo stoga pretpostaviti noviji sanktorem (ne iz doba *Stomorine*, v. glava II, C) s refleksom *sut-* za ženski sanktorem: *Sutfumija > *Sutumija > *Sutumišćica*, možda i preko *Sutufumija (-*tuf-* refleks od *-teuf-*, s haplogijom sloga *-fu-*). Refleks *suto-* moramo smatrati knjiškim preinačenjem pučkog izgovora prema tipu *Sutomore*.

Cf. Jireček, DAW, 48, I, 58, Skok, Nastavni Vjesnik 22, 444, SEZ 46: 559, 527, 533, 568, Filipi, Radovi Instituta JAZU u Zadru 4—5, 312. AR 16, 938.

⁹⁴ = Suto + Mara < Maria. Cf. Jireček, SAW 136, XI, 26, DAW 48, I, 58, AR 17, 80, SEZ 20, 272, 620.

⁹⁵ < *Sutomorina, s haplogijom sloga -mo- v. Sutorišće i Sutorinjsko polje. Cf. SEZ 20, 863. Jireček, SAW 136, XI, 25 tumači kao složenicu od Sancta Irena, kao što je nastao grčki toponim Santorini. Dok se ne bi dokazao kakav kult sv. Irene na spomenutom terenu (ime Jerina zabilježeno je u nas od 15. stoljeća, v. AR 4, 600, a Irena tek od 18. st., v. AR 3, 853), moglo bi se misliti, da se radi o redukciji sloga -mo- (v. nota 93). Apelativ sutorina »tučena so (morska?)« vjerojatno je u vezi s toponimom Sutorina, odakle se u srednjovjekovnu Crnu Goru, Bosnu i Srbiju izvozila sol.

⁹⁶ cf. SEZ 20, 863.

⁹⁷ < *sutomorišće »mjesto, gdje se nalaze ruševine Sutomore (cf. sufiks u crkvište), crkve sv. Marije«, s haplogijom sloga -mo- (v. notu 93). Za potvrdu cf. Skok, Slavenstvo 89.

⁹⁸ Ovo je jedan od najzanimljivijih toponima našeg problema. Kako je na mjestu današnjeg Stobreča (potvrda od 14. st., v. AR 17, 596) u rimsko doba trebalo biti, prema arheolozima i ostalim povjesničarima, grad Epetium, Skok tumači ovo ime od *extra + Epetium (> *stropēč > *stopreč > *stobreč?), v. Skok, AHID I, 39. Skok i sam sumnja u svoju etimologiju zbog toga, što se selo Dobreč kraj Klisa dijalekatski također zove Stobreč (ovo nisam provjerio). Smodlaka, Imena mesta i meštana na tlu Jugoslavije, Split, 1946, 92, oslanjajući se na činjenicu, da je zaštitnik mjesta Sv. Lovreč < Laurentius (patron stobrečke crkve), izvodi ovaj toponim od Sv. Lovreč. Po mom mišljenju, to bi se lingvistički trebalo izvoditi ovako: Sanctus Laurentius > Sut + Lovreč (> (usp. istarski Sutlovreč) > Sutobreč (eliminacija prve likvide zbog disimilacije) > Stobreč. Ova je etimologija dosta uvjerljiva. Pa i samo -aur > -obr- je dosta plauzibilno. P. Skok, u članku La diphtongue latine au dans les langues balkaniques, objavljenom u Mélanges M. Roques, III (1952), 241—249, nije pronašao nijedan slučaj refleksa -aur- > obr-. O tom ću refleksu govoriti i drugom zgodom. Ovdje samo dajem primjer iz naše ihtologije: riba aurata, poznata lovrata, dala je i ove reflekske: obrat m. (dijalekatska potvrda za Murter, prema građi za pomorsku terminologiju Instituta za jezik JAZU u Zagrebu), obrata f. (Mokošica kod Dubrovnika, ista građa), obratava f. (Slano kod Dubrovnika), obrvka f. (Vitezovićeve rječnik, v. Matić, Rad 303, 38). Usp. sličan razvoj već u praslavensko doba: Avarus > Avrъ > Obar. Etimologija Stobreč < Sanctus Laurentius hramlić jedino u tome, što je likvidacija grupe sutl- potpuno neobična (usp. Sutlazar i Sutlovreč) i nepotrebna, kada se radi o svecu, koji još danas ima u tom mjestu svoj kult. Da se radi o napuštenom kultu i mjestu, mogli bismo misliti, da se redukcija sutl- > suto- mogla izvršiti zbog gubljenja etimne veze. Zbog tih razloga mislim, da bi se ovaj toponim mogao, s manje muke i fonetskih supozicija, izvesti od jednog drugog sanktorema. To je Sv. Abercije, koga Istok slavi jednako kao i Zapad na 22. X i 9. X (v. Nilles, Kalendarium manuale I, 305). Živio je u 2. stoljeću i bio biskup u Mabugu. Etimologija: *sut + Aberciu > sutobreč > stobreč, s normalnom metatezom i s prijelazom a > o, isto tako vrlo normalnim. Kako nam zasada manjkaju bilo kakvi podaci o štovanju ovoga sveca na našoj obali, teško je išta sigurnije za ovu inače dobru etimologiju reći. Ako bismo je ipak prihvatili, trebali bismo zaključiti, da se u starom Epetiumu slavio do dolaska Slavena sv. Abercije. Kada je grad bio razrušen i napušten, mjesto je obnovljeno s novim patronom, ali mu je ime ostalo staro. Patrona je mogao dobiti u osobi sv. Lovra možda baš zbog toga, što je postojala velika suzvučnost između Sveti Lovreč i Stobreč. Prema tome bi Stobreč bio uz Stafilić drugi predslavenski toponim iz okolice Splita. Sigurno je, da bi nešto svjetla u pitanje odnosa sv. Abercija i Stobreča mogla s vremenom unijeti i arheologija. Teže bi bilo izvoditi ime Stobreč od jednog drugog sanktorema, od imena sv. Apricija (Apricius), koje je poznato u Splitu i Zadru u 11—12. stoljeću (cf. Jireček, DAW 49, I, 23), jer bismo morali pretpostaviti prijelaz pr > br (to bi još i išlo, v. notu 50) i jer ne bismo znali protumačiti činjenicu u vezi s mijenjanjem patrona.

⁹⁹ cf. AR 16, 620. Sabljari (i drugi priručnici), *Miestopisni rječnik*, 1866, 397 navodi da je u Gornjem Stolivu patron sv. Ilija (= grč. Ἰλλίας = Ἡλίας = lat. *Elīās* = *Hēliās*), a u Donjem B. D. Marija. Najstarija je potvrda za ovaj toponim iz 1326. - 1335. u obliku *Stal(l)ivo* (s romanskom grafijom o) a kao *Boļjeslava* (Ballislaava), cf. Mayer, *Monumenta catarena* = *Kotorski spomenici*, 1326-1335, Zagreb, 1951, 26. i sl. te u obliku *Stoliva* iz 1553., v. *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium* 11, 48 Etimologiju ovog dosad neprotumačenog toponima izvodim od *sutelija (o *Elīja* za *Ilija* v. niže) *sutelijev (oblici *Elījev* i *Ilijev* su zabilježeni u najstarijim staroslavenskim tekstovima, v. Sadnik-Aitzetmüller, *Handwörterbuch zu den altkirchenslavischen Texten* 36 i AR 3, 792) *sutelijevo (sc. mjesto, naselje, selo) *sutolivo (prijelaz -el-, -il- > -ol- obrađuje se niže) *Stōlivo*. Kontrakcija -*lijevo* u -*livo* nastala je slična kao u *Ilijic* > *Ilič* i *Pantelijic* > *Pantelič*. Teže bismo mogli tumačiti ovaj toponim od suponiranog *sutelij > *sutelijci*, -čani m. pl. s prijelazom *sutelivci, -čani gdje bi se v generaliziralo. Labijalizacija *el* > *ol* (zbog toga bi se moglo kazati da se u *Stolivo* sačuvao izgovor *Elīja*, ne *Ilija*) nalazim još: ninski biskup *Asel* (v. nota 22) zapisan je *Asol* u misalu *Supisca Bartola* iz 1402. (v. o njemu note 79, 63); naš romanizam *tavel* dao je prezime *Tobolić* uz *Tavelić* (v. *Rad* 315, 335); tudica *delfin* izgovara se i *dolfin* (v. AR 2, 606-7); staromakedonska riječ *obitělъ* »samostan« dala je toponim *Bitolj* = *Bitola* v. Vaillant, *RES* 8, 86 — dakle ne treba misliti na zamjenu sufiksa kao što je mislio Iljinski, v. *Prace filologiczne* 11, 190, a i u Vaillantovu članku. Isto tako *obitol*, *obitolica*, *obitolija*, sve od *obitelj* preko *obitel, usp. AR 8,361-2. Slično i *Kostolac* od *kostelac* a ovo od *kostel* < lat. *castellum* (ne treba misliti da se ovdje radi o tračkom reliku kao što je Skok tumačio -ol- < -el- u *Kostol*, *Kostolac* u *Zeitschrift für romanische Philologie* 54, 466, usp. i Skok, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 54-9; 1954-7, II, 113-22). Sličan prijelaz je zabilježen već u starodalmatoromanskom *Tre Basolche* za *tres basilicae* (v. Bartoli *Rešetarov zbornik*, 1931). Slični prijelazi općenito pred sonantima, dolaze u *Domitor* za *Demetrius* > *Dmitar* (tako *Code slave* 11 pod 26. X, *Bibliothèque nationale* u Parizu, te *Ljubljanski misal* 161 a/2 iz 1396.), *frator*, *logor*, *lutoran*, *majstor*, *obor*, *šavolj* (v. Maretić, *Gramatika i stilistika* 250). Tako se može tumačiti i oblik *oli* od *eli < *jēli* u značenju "ili" [usp. npr. što se ono u planini sjaše? *Jeli svila među svilarima?*, *Vuk. Narodne pjesme* 1,37 sa *O đevojko dušo moja čim mirišu njedra tvoja? Oli dušom, ol' narančom? ol' gorkijem festigenom? oli parom od junaka?* usp. Maretić u AR 8,890. Smatram krivim tumačenje Maretićevo da bi *oli* dolazilo od *o-li* kao *ali* od *a-li* kad još uz to ne zna što je ono *o-*; prostorno je *oli* vezano uz štokavske govore, ikavske i ijekavske, u Dalmaciji i Crnoj Gori i odgovora upitnom *jēli* (koje je do *oli* prešlo preko *eli*) u gornjim krajevima, usp. *jeli* u tom značenju i u AR 4, 606]. Ako bismo se oslanjali na činjenicu da je baš *el* prelazilo u *ol*, morali bismo misliti, da je toponim *Stolivo* iz doba, kada u imenu patrona ovoga mjesta još nije bilo bizantskog itacizma. U to rano vrijeme je mogla nastati i redukcija *sut-* > *st-* u ovom toponimu (v. glavu II, B). Muški rod *Stoliv* mogao je nastati iz kosih padeža (iz *Stoliva* > *Stoliv*) i iz mocije prema imenicama srednjega roda (v. gore). To bi bio dokaz, da je naselje ovako nazvano od Slavena, i to ne samo zbog imena patrona (Sv. Ilija), koji je naročiti slavenski svetac kao supstitut za *Peruna* (v. note 13, 27, glava II, A), nego i zbog tvorbe na -*ov* / -*ev*. Prevladavanje patrona *Ilija* nad patronom *Marija* u ovom toponimu dokazuje osim toga, da je Gornje *Stolivo* starije od Donjeg *Stoliva*. — Možda je neubicirani grad τὸ Ζετλίβη (= *Zetlivi*) mjesto Σετ — ili Στε — koji spominje Porfirogenet uz *Risan* τὰ Πλοενα u *Boki*), najstarija potvrda za *Stolivo*, v. Moravcsik, *Constantine Porphyrogenitus* 162. Ako je to tako, onda bismo ovdje imali i najstariju potvrdu za toponim s elementom *sut-*. U tom slučaju bismo morali pretpostaviti krivu lekciju za *Stelivi ili prijelaz *a* > *e* kao u južno dalmatinskom *casa* > *chesa*, *pane* > *pen*, s ispadanjem nazala kao u *Pankrac* (v. notu 80). Sličan je prijelaz zabilježen i u slavenskim tekstovima: *Къснѣтинъ град* Supr., *Konstētīnē gradē* Cloz. (v. Lettenbauer, *Orientalia christiana periodica* 18, 1952, 252). Ovamo treba ubrojiti i stsrp. *cegarъ* = *cъngarъ* »obu-

čar < grč. *ραγγάρης* (v. Popović, Zbornik radova SAN 44, 1955, 121). Što se tiče istočne Romanije usp. i *quisque henc memoriam lezerit* u rimskom natpisu iz Bugarske, cf. CIL 3, 12484, v. i Stolz, *Geschichte d. lateinischen Sprache*, 1922, 109 te Bartoli, *Das Dalmatische I*, 82, 276, passim.

¹⁰⁰ Prema samoj sintagmi potvrde treba misliti, da se upravo radi o *Stomorjem selu*, o pridjevu od *Stomora* < *suto* + *Mara* < *Maria* > *Stomora*. Potvrda u AR 16, 624.

¹⁰¹ cf. AR 16, 624, SEZ 38, 272. Za etimologiju v. slijedeću notu.

¹⁰² cf. *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium* 22, 213—4. Etimologija: *Stomora* < *Stomorija* + *-ica*. Da li se radi zaista o »malenoj« erkvici ili o običnom toponimnom sufiksu *-ica* (v. Skok, *Slavenstvo* 263), teško je reći; prije o običnom toponimnom sufiksu bez deminutivnog značenja.

¹⁰³ cf. AR 16, 624, Jireček, SAW 136, XI, 26 i DAW 48, I, 58. U ovom je obliku najbolje sačuvan romanski oblik drugog dijela složenice (*Maria* > *Morija*).

¹⁰⁴ cf. Antoljak, *Radovi Instituta JAZU u Zadru I*, 110, n. 18, 113 i Finka, ib. II, 403, 409.

¹⁰⁵ cf. Jireček, SAW, 136, XI, 35, DAW 48, I, 58, AR 16, 624, Skok, *Slavenstvo* 170, Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik II*, 1374. Stošić, *Sela šibenskog kotara*, Šibenik, 1941, 72—9. Otpada dakako mišljenje V. Tomanovića, *Južnoslavenski filolog* 20, 416 da bi *Stomorina* zbog *-ina*, dolazilo od *Sancta Maria* jer je identifikacija sa *Sancta Maria* uvijek jasna, kao što izlazi iz citiranih slučajeva. Godine 1937., prilikom »stomorine« u Omišlju novinari su izmislili neko slavensko božanstvo s imenom *Stomorina*. Prilikom toga je A. Šmičik napisao svoj članak citiran u noti 1, upozorivši na temelju rada Jirečekova, da se radi o *Stomorina* = *Sancta Maria*. Vitezovićeve su potvrde: *Festum Assumptionis BMV* = *Velika Stomorina*, *Velika Gospa* (*Gospoja*), *Velika Maša*, *Festum Nativitatis BMV* = *Mala Stomorina*, *Mala Gospa*, *Mala Maša*, v. njegov rukopisni rječnik MR 112 (Sveučilišna knjižnica u Zagrebu). Kod Hrvata i Srba imamo četiri naziva za blagdane Marijine 15. VIII i 8 IX: 1. *Prestavljenije Bogorodice*, *Rojstvo Bogorodice* (tako u starim kalendarima, pravoslavnim i katoličkim, v. npr. Prvotisak glagoljskog misala od 1483. — u nekima se glagoljskim kalendarima *Prestavljenije* mijenja u *Vznesenije* i *Uzašastije* prema latinskom *Assumptio*); 2. *Velika Gospa* = *Velika Gospoda* = *Velika Gospoja* = *Gospojina*, *Mala Gospa* = *Mala Gospođa* = *Mala Gospoja* = *Mala Gospojina* (v. sve AR 3, 298, 317, 319), ovako kod pravoslavaca i kod katolika na čitavom području Hrvata i Srba; 3. *Velika i Mala Maša* (v. AR 6, 508), ovo samo kod katolika, Hrvata, sjeverna obalna Hrvatska i Gornja Hrvatska, tako i kod Slovenaca, v. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik I*, 1936, Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar I*, 555; 4. *Velika i Mala Stomorina*. Prvi je termin uzet iz grčkog i latinskog titulara ovih svetkova (*koimēsis* = *dormitio sanctissimae gloriosae Dominae nostrae Deiparae et semper virginis Mariae*, na Zapadu i *Assumptio* te *Pausatio*, v. Nilles, *Kalendarium manuale I*, 248—9), koji sadržava termin *dormitio* i *natalitas* te *Bogorodica* (*Theotokos* = *Deipara*). Drugi termin nastaje također od istoga titulara: *Despoīnē* = *Domina* (= *Gospa*). Ovaj je termin čini se, preveden (kalkiran) već u prvom kršćanskom tekstu kod Slavena, jer su ga preko slavenske liturgije dobili i Mađžari (usporedi, što se piše o sv. Stjepanu, mađžarskom kralju, osnivaču kršćanstva kod Mađžara: »*Dei Genitricem quam ardentissime venerabatur, amplissimo in eius honorem constructo templo, Hungariae Patronam instituit; ab eadem vicissim Virgine receptus in coelum (an. 1038) ipso suae Assumptionis die, quem Hungari, et sancti regis instituto, Magnae Dominae diem appellant.*« Tako u *Breviarium romanum* na 20. VIII, v. Nilles, *Kalendarium manuale I*, 253.). Termin *mala* i *velika* je čisto slavenski način nazivanja blagdana: po uzoru na sličan termin *Božić* »mali bog, i. e. Parvus Deus (malen, zbog toga što se tada rodio)« stvoren je termin *Mala Gospa* »Mala Marija, rođenje Marijino« i odatle *Velika Gospa* »*Assumptio Mariae*, tj. proslava Marijina Uznesenja u nebo.« Mađžarski je termin potpuno kalkirao hrvatski i srpski: *Kis-asszony* »Mariä Geburt«, *Nagy-asszony* »Mariä Himmelfahrt«. Treći je termin načinjen prema njemačkom načinu nazivaju blagdana kao npr. *Lichtmesse* »Svijećnica« (v. AR 6, 508).

Četvrti je termin i najvažniji: dok u grčkom službenom titularu ove svetkovine nemamo termina *Sveta Marija*, u jednom zapadnjačkom terminu, koji je poznat u jednom dijelu martirologija i kalendara (Beda, Adon, Uzuard), termin glasi: *Dormitio / Pausatio Sanctae Mariae*. Odatle naše uglavnom obalno (Istra, obala Novi Vinodol—Boka, unutrašnjost, vjerojatno, Lika do Sarajeva — teren topovima s elementom sut-!) *Stomorija* = *Stomora* > *Stomorina* (sc. festa!). Prvi dio ovog titulara je, umjesto *pausatio* = *dormitio*, vjerojatno elipsiran (sc. festa je izbačeno ili izostavljeno, usp. elipsirano »in sancte marie«, u Splitskom evanđelistaru 7.st., cf. Kniewald, *Ephemerides liturgicae* 71 (1957), 420). Ovaj se termin ne javlja kod Srba i kod gornjih Hrvata, i predstavlja latinsku, nećirilometodsku terminologiju, koju su Hrvatima predali Romani, odnosno romanski kršćani, koje su na ovom dijelu Balkana Slaveni zatekli. Na to upućuje i sam pridjev *sancta* u ovom terminu, a dakorumunjska paralela *sintämäriä* »Velika Gospa« (v. Skok, *Rad* 272, 59) upućuje na to da je taj naziv predslavenski romanski kršćanski termin za ovaj blagdan na čitavom latinskom Balkanu (usp. i citirani splitski latinski termin iz 7. st. Sto se tiče proslave berbe 15. VII. drugdje usp. Nilles, *Kalendarium manuale* I, 249).

¹⁰⁶ cf. Skok, *Slavenstvo* 83.

¹⁰⁷ »s Stomorina sela«, v. Jireček, *DAW* 48, I, 58, *AR* 16, 113.

¹⁰⁸ cf. Jireček, *DAW* 48, I, 58, *AR* 16, 624.

¹⁰⁹ cf. Jireček, *DAW* 48, I, 58, *AR* 16, 624, Rismondo, *Pomorski Split*, 1954, 71.

¹¹⁰ = *Suto + Martha* > Mrata. Cf. Jireček, *SAW* 136, XI, 26, Skok, *AHD* I, 38. Akcenat u Skoka: *Stò-*. Prelazni konzonant u *Stòmbrate* nastao iz slavenske likvidne metateza. Zabunom je ovaj lokalitet stavljen u Bosnu, vjerojatno zbog miješanja bosanskog *Bihaća* s *Bihać* = *Bijaći* kod Splita, u Popovićevoj *Geschichte der serbokroatischen Sprache* 149.

¹¹¹ Potvrde donosi *Gemeindelexikon von Dalmatien* 74. U *Radu* 315, 333-4 tumačeći prezime *Stafileo* = *Stafilić*, dao sam prvenstvo humanističkom porijeklu prema *staphyle* »grozd«, jer se to prezime javlja tek u 15. stoljeću. S obzirom na lokalitet *Staphil*, zabilježen za splitski kraj 1347. (v. *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium* III, 13), mijenjam svoje mišljenje, te ovo prezime i toponim izvodim od *Sanctus Felicius*. Sv. Felicije je mučenik 3./4. stoljeća iz okolice Splita (Salona). Njegovu je crkvu Fr. Bulić tražio negdje kod Stobreča, a sada nam je onomastika smještava u splitska Kaštela. Možda je jedna crkva sv. Felicija postajala i kod Stobreča. Da li se kod Kaštel—Stafilića odigralo i u aktima spomenuto mučeništvo, o tom ne mogu ništa reći, prije da nego ne. Svakako je podatak onomastike važan za dalje proučavanje. Etimologija: *Sanctus Felicius* > *Santu Feliciu > *Stufeliciu / *Stufelici (za -ius) > -i v. u mene *Rad* 315, 336—8) > *Stvfilič* > *Stafilić* (poluglas je u 13. stoljeću prešao u a, v. Šefanić, *Slovo* 6—8, 91; *Felice* je dalo *Filić* u Dubrovniku 1348., v. Jireček, *DAW* 48, III, 81; *Sveti Felicije* piše se *Sveti Felič* u katoličkom ćiriličkom *Oficiju Bl. Dj. Marije*, izd. 1512, 1571, a slično u Južnoj Italiji *Sifilić* = *San Felice Slavo*). Refleks *santu* > *stu-* > *stv-* dokazuje, da je redukcija *st-* i romanska, i da je toponim *Stafilić* iz predslavenskog kršćanstva okolice Splita, barem iz vremena, kada su nastajali toponimi *Stomorina* i *Stomrata*. Prilikom dolaska Slavena vjerojatno je, kao *Salona* = *Solin*, razrušena i crkva sv. Felicija, pa to opravdava očuvanost toponima u ruhu najstarijeg romanskog izgovora. Sačuvanost *f* umjesto *p* dokazuje, da se stvarno radi o romanskom toponimu, koji je u toj romanskijoj formi predavan Slavenima. Lokalitetu je ostalo ime i onda, kada se potpuno zaboravilo, da se tu nekada nalazila crkva sv. Felicija. U kasnije doba (možda samo u tekstu) preinačeno je *Stafilić* u *Stafil*, zbog -ič, koje je poistovjećeno sa slavenskim prezimskim -ič. Humanisti su svoje *Stafilić* pretvorili u *Stafileo* možda ipak u vezi s kakvom humanističkom etimologijom (o takvim slučajevima v. u mene *Rad* 315, passim). Za sv. Felicija v. Fr. Bulić, *S. Felice martire di Epetium* u *Bullettino di archeologia e storia patria* 21 (1901), 41—5 i A. Strgačić, *Kršćanstvo u rimskoj provinciji Dalmaciji do milanskog edikta* 313. Šibenik 1941, 64—70. Usp. i ovdje glava II, B.

¹¹² Nazivi se za blagdane u nas tvore na ove načine: 1. nazivi bez derivacije: *Uskrs, Novo L(j)eto* = *Nova godina*, 2. nazivi sa derivacijom kao *Božić*; 3. derivacija s posesivnim *-ov/-ev*: *Spasovdan*; 4. derivacija s posesivnim *-in* za ženski santorem: *Lucindan, Mikulindan* (potvrda 12.—13. st., v. Štefanić, *Slovo*, 6—8, 60), 5. prema 3 i 4 nastaju u vezi s mocijom *vrijeme, doba* elipsirani neutrumi *Spasovo, Petrovo, Križevo*; 6. prema mociji u vezi s riječju *fešta* nastaju elipsirani femininumi *Lucijina, Marijina* (ovako Vitezovićev rječnik, v. spomenuti MR 112), *Gospojina, Stomorina*; 7. derivacija sa *-ji* u neutrumu: *Ivanje*; 8. derivacija sa *-ji* u femininumu: *Stivanja*; 9. kombinirana derivacija *-in + -ji*: *Barbarinja, Ružinja* (ovo u Vitezovića), u femininumu zbog mocije u vezi s *fešta*.

¹¹³ cf. Nilles, *Kalendarium manuale* I, prema registru.

¹¹⁴ cf. Pilar, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* 28, passim.

^{114a} Za *srijedu* kao sredinu petodnevnog tjedna cf. Budimir, *Rad* 309, 89—90. U prilog postojanja praslavenskog petodnevnog tjedna govori upravo slavljenje *sv. Petke*, ako je ono reminiscencija prvog ili zadnjeg dana u petodnevnom tjednu, kao i kasnije postojanje posebnog štovanja kršćanske *sv. Nedjelje*, ako je to štovanje supstitucija za praslavenski kult *petka* = *sv. Petke*. Sedmodnevni tjedan je po mišljenju kulturnih historičara i lingvista posuđen od Babilonaca i od Hebreja, cf. Schrader, *Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde*, 1901, 959—56. Problem zamućuje jedino činjenica, da se *srijeda* zove *Mittwoch* i u Germana, kamo je mogla doći iz latinskog *media hebdomas* (usp. i toskanski *mezzedima*), gdje je stvarna sredina tjedna, ako računamo s nedjeljom kao prvim danom sedmice (tjedna). Kulturno-etnografski elementi mogu pomoći da se riješi ovaj zamršen problem.

¹¹⁵ cf. Bartoli, *Das Dalmatische* II, 346, 348.

¹¹⁶ v. Id., *ib.* 417, passim.

¹¹⁷ v. početak uvoda u članak.

¹¹⁸ cf. Štefanić, *Slovo* 6—8, 90—2. Maretić, *Gramatika i stilistika*², 18 veli, da je *o* prešlo u u prije 12. st. Skok, *Supetarski kartular*, 244 konstatira, da je već u 2. polovici 11. st. *o* prešlo u u. U slovenskom je jeziku prešlo *o* u *o* već iza 10. st., v. Ramovš, *Kratka zgodovina slovenskega jezika* 34. Na hrvatskom terenu imamo već u 9. st. u Čedadskom evanđelju, koje inače ima i nazale, potvrdi *Mutimira* (v. Cronia, *Studi off. à G. Brusin*, 368) pa moramo zaključiti, da denazalizacija počinje u 9. stoljeću, te da završava s 10. stoljećem. Počinje najprije u prednaglasnom položaju, što uz *Mutimira* dokazuje i glosa *isiku* (= jeziku) u nedavno proučenom kanonskom priručniku na latinskom jeziku, koja ide prema analizi u godinu 880., cf. Lettenbauer, *Orientalia christiana periodica* 18 (1952), 268.

¹¹⁹ U *Stivan* = *Štivan, Stafilić* = *Štafilić* imamo običnu pojavu u našem jeziku: *ostrb* > *oštar*, ali *Ostrovica* (ima i *Oštrovica*), *skrb* = (dijalektalno) *škrb*, *stroka* = *štroka*, cf. Leskien, *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache* I, 106. Usp. i *fešta* = *fešta*. Ova pojava djelomično ne mora biti aloglotska.

¹²⁰ cf. Skok, *Živa antika* IV, (1954), 183—4, usp. notu 100.

^{120a} v. nota 49, *cvi-* u *sandi* (v. tamo), supozicija **stvi-* je dra Finke.

¹²¹ v. note 93—97. Za *Schlammersdorf* < **Slavomirsdorf* v. E. Schwarz, *Sprache und Siedlung in Nordostbayern*, Nürnberg, 1960. 1/2 VI. Smilauer, *Zpravodaj MKČSAV* I, 217. *Josipdol* u Gorskom kotaru dolazi od **Josipov dol*, usp. *Blaževdol* kod Zeline.

¹²² cf. H. Sköld, *Zur Chronologie der štokavischen Akzentverschiebung*, 1922. Maretić, *Gramatika i stilistika*², 6.

¹²³ Za značenje ovog pridjeva u praslavenskom usp. Maretić, *Rad* 81, 128—132 i Niederle, *Manuel de l'antiquité slave* 2, 149.

¹²⁴ U ovom zaključku dajem uglavnom odgovore na sva pitanja, za koje sam kazao u uvodu da su stoje pred nama za rješavanje. Tako npr. dodajem, ne treba misliti, da su na Šipanu zatečeni romanski toponimi *Sutulija* i *Sudurađ*, kad znamo, da su to supstituti za slavensko poganstvo i da su ovakve toponime tvorili i sami Hrvati i drugi Slaveni na Jugu, usp. note 12, 27, 38, 114, glavu II, B.

Registri

(brojevi bez »n.« odnose se na strane, sa »n.« na broj note)

a) registar citiranih onomastika

<i>Abercije</i> n. 98 <i>Abercius</i> 147, 155 <i>ad Petram</i> 137 <i>Anastasius</i> n. 82 <i>Anastazije</i> 148, 153 <i>Andrija</i> 147, n. 10 <i>Anselmus</i> 149, n. 29 <i>Apolinar(ius)</i> n. 22 <i>Apricije</i> n. 98 <i>Apricius</i> n. 98 <i>Apsarum</i> 151 <i>Asel</i> 148, 149, n. 22, n. 80, n. 99 <i>Asellus</i> n. 22 <i>Asol</i> n. 22, n. 99 <i>Avarus</i> n. 98 <i>Ballislaua</i> n. 99 <i>Barbara</i> 147, 153, n. 29 <i>Barbarinja</i> n. 112 <i>Basolche</i>, v. Tre ~. <i>Bassus</i> 139, 154 <i>Batovo</i> n. 21 <i>Bihac</i> n. 110 <i>Bijaći</i> n. 110 <i>Bitola</i> n. 99 <i>Bitolj</i> n. 99 <i>Blaževdol</i> n. 121 <i>Boljeslava</i> n. 99 <i>Božić</i> n. 105, n. 112 <i>Brig na Stivanu</i> 141 <i>Cantianus</i> 151, n. 92 <i>Cassianus</i> n. 58 <i>Cassione</i> n. 61 <i>Castel Stafileo</i> 145 <i>Catarum</i> 154 <i>Cella S. Johannis</i> 141 <i>Cibre</i> n. 50 <i>Cibriulus</i> n. 50 <i>Cibrole</i> n. 50 <i>Cebus</i> n. 50 <i>Citorij</i> 141, 151, 152, n. 1, n. 49 <i>Čuliana</i> n. 31 <i>Cyprianus</i> n. 50 <i>Čibar</i> n. 50 <i>Čubar</i> n. 50 <i>Čubran</i> n. 50 <i>Čekla</i> n. 51 <i>Čeklići</i> n. 51 <i>Čučurac</i> 150 <i>Damianus</i> n. 53 <i>Danielu</i> 149	<i>Dani(j)el</i> 147, n. 53 <i>Deodat</i> n. 9 <i>Demetrius</i> n. 99 <i>Dijevin Skok</i> 148 <i>Dioniz</i> n. 21 <i>Dmitar</i> n. 99 <i>Domitor</i> n. 99 <i>Domjan</i> n. 53 <i>Domjanić</i> n. 53 <i>Domljan</i> n. 53 <i>Duboka Stomorica</i> 144 <i>Duimu</i> 149 <i>Dujam</i> 148 <i>Đurađ</i> n. 11 <i>Elija</i> n. 99 <i>Epetium</i> n. 98 <i>Eufemija</i> 147, n. 27, n. 93 <i>Elias</i> n. 99 <i>ĦAltaš</i> n. 99 <i>Felicije</i> 148, n. 111 <i>Felicius</i> n. 111 <i>Felič</i> n. 111 <i>Filič</i> n. 111 <i>Filip</i> 147, n. 78 <i>Fume</i> n. 27, n. 93 <i>Fumija</i> n. 27, n. 93 <i>German</i> n. 21 <i>Giuliana</i> n. 31 <i>Gora sv. Vida</i> n. 3 <i>Gospa</i> n. 105 <i>Gospa od Stomorije</i> 144 <i>Gospa od Vrpoljca</i> 145 <i>Gospa Stomorica</i> 145 <i>Gospa Stomorina</i> 145 <i>Gospoja</i> n. 105 <i>Gospojina</i> n. 112 <i>Helias</i> n. 99 <i>Hermagora</i> 148 <i>Hermagoras</i> n. 12 <i>Heufemia</i> n. 93 <i>Ilar</i> n. 21 <i>Ilarion</i> n. 21 <i>Ilić</i> n. 99 <i>Ilija</i> 147, 148, n. 12, n. 27, n. 30, n. 90, n. 38 <i>Ilijić</i> n. 99 <i>Insula s. Mariae</i> 144 <i>Insula s. Maximi</i> 142 <i>Irena</i> n. 95

- Isus* 147
Ivan 147, 153, n. 14, n. 43, n. 41
Ivanje n. 112
Izidor 147

Jakov n. 3
Jandrij n. 10
Jerina n. 95
Johannes 153
Johannes v. Ivan
Josip n. 121
Josipdol 152, n. 121
Julianus n. 31
Julijan 147
Juraj 148, n. 30, n. 37, n. 38

Kasijan 147, n. 58
Kaštel Čučurac 140
Kaštel Štafilić 145
Kaštel Štafilić 145
Kaštel Sućurac 140
Kaštel Sućurac 140
Kis-asszony n. 105
Konštetině gradě n. 99
Kornat 144
Kostol n. 99
Kostolac n. 99
Košljun 142, n. 61
Kotor 151
Krašić(i) n. 92
Križevo n. 112
Къснетинъ градъ n. 99

Laurentius n. 42, n. 98
Lazar 147, n. 16
Lichtmesse n. 105
Lovreč n. 17, n. 42, n. 98
Lovro 147
Lucijina n. 112
Lucindan n. 112

Maižan 142
Majsan 142, n. 38
Majsin 142, n. 38
Maksim 148
Mala Gospa n. 105
Mala Maša n. 105
Mala Stomorina 145, n. 105
Manuš 142
Mara n. 94
Marak v. Pocuk ~
Maria n. 92, n. 94, n. 103, n. 105
Marija 147, n. 99
Maria v. Insula i Monasterium s. Mariae
Marijina n. 112
Marina n. 105
Marko 147
Marko v. Marak
Marta 147
Martha n. 110

Martin 147, n. 18, n. 65
Masan 142
Maša n. 99
Matavun n. 41
Maximus n. 38
Mihael n. 91, n. 93
Mihajlo 148, n. 30, n. 91
Miho n. 19
Mihoil n. 91
Miholjevo n. 91
Miholjski n. 91
Miholjšćak n. 91
Mikulindan n. 112
Mogor n. 92
Mojster 143
Monasterium s. Mariae 145
Motmoran n. 41
Motovun n. 41
Mratin n. 67
Mratinje brdo 142
Mutimir n. 118
Mutruzan n. 21

Nagy-asszony n. 105
Nečipar n. 35
Nicephorus n. 35
Nedjelja n. 114a
Nerij 143, 154
Nikefor n. 35
Nova Godina n. 112
Novo Ljeto n. 112

Obar n. 98
Obrъ n. 98
Osel n. 22, n. 80
Osor 151
Ostrovica n. 119
Oštrovica n. 119
Otok Ljubavi 143

Pancratius n. 22
Pankrac 147, n. 99
Pankracije n. 80
Pankracije v. Pokrač
Pantelić n. 99
Pantelijić n. 99
Paraskeva 148, 153, n. 25
Parentium 151
Paval n. 68
Pavao 147, n. 23
Pavo n. 23
Pellago v. Sant Andrea
Perka n. 70
Perun 148, n. 99, n. 38
Petar 147, n. 24, n. 71
Petka 147, 148, 153, n. 25, n. 114a
Petra v. ad Petram
Petra n. 70
Petrija n. 70
Petronila 147, n. 70
Petrovo n. 112

- Petrus* 149
Pisac n. 63
Planca 146
Platimissa n. 27
Platumissa n. 27
Pocuk Marak 150, n. 49, n. 35
Počukmarok 140, 150, n. 35
Pod Cukmarak 140
Poduniž n. 21
Pokrač n. 22, n. 80
Pokrat n. 80
Pokre n. 80
Pokrica n. 80
Ponkrat n. 80
Poreč 151
Pulignarius n. 21
Pulina n. 21
Pulinar n. 21

Plaeva n. 99
Roman 147, n. 21
Ružinja n. 112

Salona n. 111
Salus n. 81
Salvator 153, n. 81
Sanbas 139, 154
San Basso 139
Sanct Marein n. 92
San Felice Slavo n. 111
San Piero 149
San Pietro 149
San Pietro dei Nembi 143
San Servolo n. 34
Sant Andrea de Pellago n. 10
Santorini n. 95
Sativanac 139, 141, 150, 152
Satlovreč 137, 141, 150, n. 41
Schlammersdorf 152, n. 121
Sençadeo n. 9
Serb n. 34
Servolo n. 34
Servul 148, 154, n. 34
Servulus n. 34
Setlivi n. 99
Sidar n. 35
Siderus n. 35
Sifilič n. 111
Sintāmariä n. 105
Skočidjevojka 148
Slavomir n. 121
Smijovača 144
Smiljovača 144
Socerb 146, n. 34
Solin n. 111
Spas 147, 153, n. 81
Spasitelj 153
Spasovdan n. 112
Spasovo n. 112
Stafileo n. 111

Stafililič 145, 150, 152, 155, 156, n. 98,
n. 111, n. 119
Stal(l)ivo n. 99
Staphil n. 111
Stoš 153, n. 82
Stefan 153, n. 26
Stinice 137
Stipan 151, n. 26, n. 83
Stivan 141, 146, 150, 151, 152, 156, n. 43,
n. 45, n. 41
Stivančica 141, n. 44
Stivanj 141, n. 14, n. 119
Stivanja 141, 146, n. 52, n. 112
Stivanjska gora 141, 152
Stivanje polje 191
Stivon 141, 152
Stjepan 147, n. 85, n. 86
Stobreč 141, 144, 150, 152, 155, 156, n. 98
Stoliv 144, n. 99
Stolivo 141, 144, 150, 151, 152, 155, 156,
n. 99
Stombrata 144, 145
Stombrate 145, n. 105
Stomora 144, 145, 152, 153, n. 100, n. 102,
n. 105
Stomorica 144
Stomorica v. Duboka ~.
Stomorice 144
Stomorija 144, 145, 152, 153, n. 102,
n. 105
Stomorina 144, 145, 146, 147, 151, 152,
153, 155, 156, n. 1, n. 93, n. 105, n. 111,
n. 112
Stomorina v. Velika i Mala ~.
Stomorin otok 144
Stomorini Lazi 145
Stomorino selo 145
Stomorinje polje 145
Stomorscha 145
Stomorska 144, 145
Stomrata 144, 145, 151, 152, 153, 155,
156, n. 8, n. 111
Subenico n. 27
Subrijana 142, n. 50
Sucerab 140, 146, 150, 151, 154, 155, 156
Sučekla 142
Sučidar 140, 150
Sučidri 140
Sučurac 140, 141, 142, 150, n. 55
Sučuraj 140, 150, 151, 155, n. 36, n. 37
Sučurje 140
Sudvid 151
Sudajma 142, 146, n. 52
Sudamja 142, 155
Sudamnja 142, 156, n. 52
Sudaneja 142, 150, n. 53
Sudujam 142, 149, 151
Sudujan 142
Sudvid 140, 142, 150, 151
Sudzuraz 142

Sudžulijan 140, 151
Suđurac 142
Suđurađ 138, 142, 149, 150, n. 56, n. 124
Suđuraj 142
Suđuran n. 56
Suđuranski zaljev n. 56
Sufilip 142, 143, 146, 149
Sujuraj 140, 142, 150
Sukmajsin n. 38
Sukmas n. 38,
Sukmasin 140, 142, 150, 155, n. 38
Sukošan 142
Sukojišan 142, n. 58
Sukošan 139, 142
Sukošandra 142, n. 61
Sukošijan n. 58
Sumajs 142, n. 38
Sumajstorčić 142, 146, 154, n. 63
Sumaksin 141, 142, 149, 156, n. 38
Sumartin 141, 142
Sumišćica n. 93
Sumišnica 144
Summifchiza n. 93
Sumpetar 141, 142
Sumratin 142, n. 8, n. 67
Sumratinj 142, n. 8, n. 67
Sunmaj 141, n. 38
Sunmaksin 150, n. 38
Supaval 142, n. 68
Supavo 142
Superka 142, n. 70
Supetar 137, 142, 143, 146, n. 83 n. 41
Supetarska 143
Supetarska draga 143
Supetarska uvala 143
Supetarsko polje 143
Supetarski rt 143
Supetarščina 143, n. 41
Supetrić 143
Supilip 142, 143, 146, 154
Supisac 143, 146, 149, 151, 154, n. 63
Supokrač 143
Susistan n. 84
Suspas 143
Sustaš 143
Sustipan 143, 149, 155, n. 83
Sustipanac 143
Sustipanaz 143
Sustipanja luka 143, 151, n. 84
Sustjepan 143
Sušćepan 143
Sutandrija 139, n. 10
Sutđurađ 139
Sutekla 153,
Suterman 139, n. 21
Suthuid 140
Suthlaçar 139
Sutikla 143
Sutikva 143, 155
Sutilija 139, 150, 152, n. 12, n. 124
Sutilja 139, n. 12
Sutiuragh 139
Sutivan 139, 141, 150, 151, 152, 155
     n. 1a, n. 14
Sutivanac 139, 141, 152
Sutkošan 139, 142
Sutlazar 139, 151, n. 98
Sutlić 139
Sutlović 139
Sutlovreč 139, 151, n. 98, n. 41
Sutmaksim 150, 151
Sutmartindol 139, 151, n. 18, n. 50
Sutmiho 139, 151, 155, n. 93
Sutmihojška 139
Sutmiholj 139, n. 91
Sutmiholjska 139
Sutmijo n. 93
Sutomišćica 144, 151, n. 93
Sutomora n. 95
Sutomore 144, 151, 152, 153, 156, n. 93
Sutorina 144, n. 95
Sutorine 139, 152
Sutorinjsko polje 144, n. 95
Sutorišće 144, 152, n. 95
Sutorman 139, n. 21
Sutozel 139, 152
Sutpavo 139, 151
Sutpetar 139, 143, 149, 151, 153, 154,
     n. 66
Sutpetka 139, 150, 151, 153, 155, n. 25,
     n. 70
Sutrijana n. 50
Sutrman n. 21
Sutrojica 153
Sutrojice 144
Sutroman 151
Sutstipan 139, 149, 151, 153, n. 26
Sutulija 140, 147, 152, 155, n. 27
Sutulja 137, 140, n. 27
Sutumišćica n. 93
Suturmišćica n. 93
Sutvara 140, 151, 153, n. 90
Sutvid 140, 149, 151, 154, 155
Sutžulijan 140, 151
Suwarevina 144, 151
Suvid 144, 151
Svečandrija 150, n. 10
Sveti Lovreč Pazenatički n. 17, n. 41
Sveti Majsin v. Majsin
Sveti Petar Ilovik 143
Sveti Petar u Šumi 143, n. 41
Svetovid 148, 154, n. 30
Svetovidъ n. 30
Sveti Stefan 153, n. 26
Sveti Žulijan v. Žulijan
Svičuraj 140, 150, n. 37
     Šćepan n. 86
     Šenbiška gora n. 3

Šibenik n. 27
Škocijan 151, n. 92
Šmarje n. 92
Šmartin n. 3
Šmogor 144, n. 92
Šmogori n. 92
Štafilić n. 119
Štanižel n. 3
Štjajak n. 3, n. 34
Štivan 141, 151, 152, n. 119, n. 41
Šućurac v. Kaštel ~.

Tavelić n. 99
Teofil n. 9
Tekla 147, n. 51, n. 87
Tikla n. 87
Tikva n. 87
Tobolić n. 99
Todoru 149
Tre Basolche n. 99
Trinitas 147, n. 89
Trojica 147, n. 89
Trojstvo 147

Uskrs n. 112

Val Kosin n. 61
Vala Pocuk Marak 140
Val-Cassione 142, n. 61
Vallis major s. Victoris n. 49
Vara 153, n. 29
Varvara 153, n. 29
Velika Gospa n. 105
Velika Maša n. 105
Velika Stomorina 145, n. 105
Veneranda n. 25
Victor 151, 152
Vid 148, 154, n. 30, n. 38
Vidova gora n. 30
Vidovica n. 30
Viktor 147, n. 49
Viktorij n. 49
Vitorij n. 49
Vittorio 151, n. 49
Vrhbrača n. 67

Ζειλήβη n. 99

Žulijan n. 31

b) registar citiranih riječi, sufiksa, prefiksa (refleks *sut-* < *sanctus* passim, popis refleksa str. 146)

-ac n. 36, n. 41
admalatu 149
ali n. 99
ascensa n. 81
-ati n. 41
aurata n. 98

basilica n. 99
braća n. 22
brat n. 22
bratrъ n. 22
buccaratu n. 27

cara 151
caries 151
casa n. 99
castellione n. 61
castellum n. 99
cegarъ n. 99
chesa n. 99
cimatorij 151
con- n. 63
cъngarъ n. 99

delfin n. 99
dol n. 18
dolphin n. 99
dubok n. 66
dumbok n. 66

-evina n. 90
-ev v. -ov/-ev

festa n. 112, n. 119
fešta n. 119
fratar n. 78
frator n. 99

gendarme n. 22
gospar 151, 152
gospodar 151

hagios 154

-ica n. 102
-in n. 112
-ina n. 105
infirmu 149
isiku n. 118
ispas n. 81
-iti n. 41
-ivo n. 99

jeli n. 99

kostel n. 99

log n. 41
logor n. 99
lovrata n. 98
lutoran n. 99

<i>majstor</i> n. 63, n. 99	<i>pisac</i> n. 63
<i>maximus</i> n. 38	<i>pratar</i> n. 78
<i>media hebdomas</i> n. 114a	s- n. 63
<i>messis</i> n. 105	<i>salus</i> n. 81
<i>mezzedima</i> n. 114a	<i>sensa</i> n. 81
<i>mit-</i> n. 63	<i>sindilija</i> n. 27
<i>mittwoch</i> n. 114a	<i>skrb</i> n. 119
<i>monasterium</i> 143	<i>sobota</i> n. 41
<i>mostir</i> 143	<i>soparan</i> n. 93
- <i>nati</i> n. 41	<i>spas</i> n. 81
- <i>ngti</i> n. 41	<i>srijeda</i> n. 114a
<i>obitelj</i> n. 99	<i>staphyle</i> n. 111
<i>obiteljъ</i> n. 99	<i>stroka</i> n. 119
<i>obitol</i> n. 99	<i>su-</i> n. 63
<i>obitola</i> n. 99	<i>suhoparan</i> n. 93
<i>obitolica</i> n. 99	<i>sularu</i> 149
<i>obor</i> n. 99	<i>suntulija</i> n. 27
<i>obrat</i> n. 98	<i>sutal</i> 138
<i>obrata</i> n. 98	<i>sutla</i> 138
<i>obratava</i> n. 98	<i>sutorina</i> n. 97
<i>obrvka</i> n. 98	<i>sutulija</i> n. 27
<i>oli</i> n. 99	<i>sveti</i> 138, <i>passim</i>
<i>ostrъ</i> n. 119	<i>συντέλεια</i> n. 27
<i>oštar</i> n. 119	šavolj n. 99
- <i>ov</i> n. 34	škrb n. 119
- <i>ov/-ev</i> n. 112	štroka n. 119
- <i>ovača</i> n. 91	tavel n. 99
<i>pane</i> n. 99	γιογάρις n. 99
<i>pen</i> n. 99	-ul n. 34
<i>petak</i> n. 25	<i>vicariatus</i> n. 27
	žandar n. 22

Résumé

REFLETS DE L'ADJECTIF ANCIEN DALMATOROMAN *sanctus* DANS L'ONOMASTIQUE DE LA CROATIE CÔTIÈRE

L'auteur entreprend d'étudier l'ensemble du problème concernant les onomastiques (toponymes et anthroponymes) dans lesquels entre en tant que le premier élément du composé l'adjectif ancien dalmatoroman *sanctus*.

L'étude est répartie en trois chapitres:

Le premier donne une liste complète de tous les toponymes et anthroponymes (il y en a cca 140) à élément *sut-*, avec toutes les variantes, 24 en nombre: *sut-*, *sud-*, *suc-*, *soc-*, *suć-*, *suk-*, *cuk-*, *čuk-*, *ćuc-*, *šuc-*, *sun-*, *sum-*, *sat-*, *st-*, *št-*, *c-*, *su-*, *s-*, *š-*, *suto-*, *sto-*, *sta-*, *šta-*, *et-*, *svič-*. Les variantes principales sont les suivantes: *sut-*, *sat-*, *st-*, *su-*, *suto-*, *sto-*, *sta-*. Les autres ne sont que de variantes de celles-ci. Parmi les onomatiques énumérés il y en a de tels qui n'étaient pas jusqu'ici identifiés comme tels, entre autres: *Stafilic*, *Stolivo*, *Setlivi*, *Supisac*, *Sumajstorčić*, etc.

Le deuxième chapitre donne une analyse linguistique et historique de tous les phénomènes apparaissant dans le matériel apporté:

a) répartition onomastique, géographique (y compris la répartition des variantes), hagiographique, sanctorémique. Il fait ressortir surtout les sancto-rèmes comportant l'élément *sut-*, qui ont quelque importance pour l'histoire de la symbiose des Slaves et des Romains.

b) analyse des phénomènes linguistiques: *sanctus* > *sut-*, *sancta* > *suto-*, *sto-*; explication de la naissance des variantes, y compris l'explication de l'histoire de ces variantes.

c) l'auteur fait ressortir surtout la différence qui existe dans la répartition géographique de certaines variantes et il veut expliquer le phénomène par le sautement et le maintien de l'accent en croate. L'auteur fait ressortir aussi le procès de lutte entre le *sut-* roman et l'adjectif *sveti*. Il y a même un phénomène qu'il attribue à l'action du tabou.

d) l'auteur détermine les indicateurs qui peuvent rendre compte de l'ancienneté de certains toponymes.

À la fin de son article, l'auteur insiste sur l'importance d'entreprendre de recherches mycrotoponymiques sur le terrain de la république socialiste de Croatie et des autres républiques de la RSFY pour pouvoir identifier des autres toponymes comportant l'élément *sut-*, et apporter ainsi encore plus de lumière dans le problème.

1. Sut...	2. Sut...
3. Sut...	4. Sut...
5. Sut...	6. Sut...
7. Sut...	8. Sut...
9. Sut...	10. Sut...
11. Sut...	12. Sut...
13. Sut...	14. Sut...
15. Sut...	16. Sut...
17. Sut...	18. Sut...
19. Sut...	20. Sut...
21. Sut...	22. Sut...
23. Sut...	24. Sut...
25. Sut...	26. Sut...
27. Sut...	28. Sut...
29. Sut...	30. Sut...
31. Sut...	32. Sut...
33. Sut...	34. Sut...
35. Sut...	36. Sut...
37. Sut...	38. Sut...
39. Sut...	40. Sut...
41. Sut...	42. Sut...
43. Sut...	44. Sut...
45. Sut...	46. Sut...
47. Sut...	48. Sut...
49. Sut...	50. Sut...
51. Sut...	52. Sut...
53. Sut...	54. Sut...
55. Sut...	56. Sut...
57. Sut...	58. Sut...
59. Sut...	60. Sut...
61. Sut...	62. Sut...
63. Sut...	64. Sut...
65. Sut...	66. Sut...
67. Sut...	68. Sut...
69. Sut...	70. Sut...
71. Sut...	72. Sut...
73. Sut...	74. Sut...
75. Sut...	76. Sut...
77. Sut...	78. Sut...
79. Sut...	80. Sut...
81. Sut...	82. Sut...
83. Sut...	84. Sut...
85. Sut...	86. Sut...
87. Sut...	88. Sut...
89. Sut...	90. Sut...
91. Sut...	92. Sut...
93. Sut...	94. Sut...
95. Sut...	96. Sut...
97. Sut...	98. Sut...
99. Sut...	100. Sut...

Annexes

TABLEAU N° 1: LES TOPONIMES EN CROATIE ET EN RSFY QUI COMPORTENT L'ÉLÉMENT *SUT-*

1. Sut...

2. Sut...

3. Sut...

4. Sut...

5. Sut...

6. Sut...

7. Sut...

8. Sut...

9. Sut...

10. Sut...

11. Sut...

12. Sut...

13. Sut...

14. Sut...

15. Sut...

16. Sut...

17. Sut...

18. Sut...

19. Sut...

20. Sut...

21. Sut...

22. Sut...

23. Sut...

24. Sut...

25. Sut...

26. Sut...

27. Sut...

28. Sut...

29. Sut...

30. Sut...

31. Sut...

32. Sut...

33. Sut...

34. Sut...

35. Sut...

36. Sut...

37. Sut...

38. Sut...

39. Sut...

40. Sut...

41. Sut...

42. Sut...

43. Sut...

44. Sut...

45. Sut...

46. Sut...

47. Sut...

48. Sut...

49. Sut...

50. Sut...

51. Sut...

52. Sut...

53. Sut...

54. Sut...

55. Sut...

56. Sut...

57. Sut...

58. Sut...

59. Sut...

60. Sut...

61. Sut...

62. Sut...

63. Sut...

64. Sut...

65. Sut...

66. Sut...

67. Sut...

68. Sut...

69. Sut...

70. Sut...

71. Sut...

72. Sut...

73. Sut...

74. Sut...

75. Sut...

76. Sut...

77. Sut...

78. Sut...

79. Sut...

80. Sut...

81. Sut...

82. Sut...

83. Sut...

84. Sut...

85. Sut...

86. Sut...

87. Sut...

88. Sut...

89. Sut...

90. Sut...

91. Sut...

92. Sut...

93. Sut...

94. Sut...

95. Sut...

96. Sut...

97. Sut...

98. Sut...

99. Sut...

100. Sut...